

# POPOTNIK

Pedagoški in znanstven list

L. XXXIII.

1912

Štev. 3. ::

Ureja

M. J. NERAT,

šolski ravnatelj v Mariboru.



Last in založba Zaveze avstrijskih jugoslo-  
vanskih učiteljskih društev ::

:: Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani ::

V Ljubljani, dne 15. marca 1912.

V s e b i n a :

1. Pāv. Flerè: Moralno-pedagoški poizkusi in uspehi (Dalje.) . . . . .	65
2. Drag. Humek: Umetniški vzgoji . . . . .	70
3. V. Pulko: Plavanje . . . . .	75
4. Jan. Koprivnik: Metači in brizgarji med živalmi . . . . .	78
5. Dr. Iv. Lah: Uvod v Jožefinsko šolstvo (Dalje.) . . . . .	81
6. Miro Šijavec: Iz šolskih zakonov v Švici (Dalje.) . . . . .	87
7. Glose . . . . .	90
8. Književno poročilo	
Novosti . . . . .	91
9. Razgled.	
Časopisni vpogled . . . . .	92
Pedagoški paberki . . . . .	93
Šolake in učiteljske vesti . . . . .	94
Razne vesti . . . . .	95
Mala poročila . . . . .	95



**POPOTNIK** izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K, pol leta 3 K, četrť leta  
:: 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v. ::

**Naročnino in reklamacije** sprejema „Zavezin“ blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati ravnatelju  
:: M. J. Neratu v Maribor, Meščanska cesta (Bürgerstraße) štey. 6 ::

:: Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar. ::

## Moralno-pedagoški poizkusi in uspehi.

Pavel Flerè.

(Dalje.)

### 4. Moralni pouk o ameriških settlementih (nedeljskih šolah).

Nanovo se začčenja razširjati etični pouk tudi na šoli za odraslo mladino delavcev. Najpoprej se je začelo to v settlementih v Novem Jorku, ki so posebno blizu etičnemu gibanju. Gre pa tukaj za pedagoško zlasti znamenito in posebno težko nalogo; za poskus, ki naj bi našel posnemanje tudi tostran oceana — kakor se glasi Försterjeva želja — ker pridejo tu v poštev zlasti družine, ki so vsled ekonomičnih razmer sedanjosti več ali manj razdružene ter postavljene v milje, kjer silijo na otroke od vseh strani moralčne mijasme. Ravno tu je največjega pomena, če se zbira mladino vsaj enkrat na teden k uri mirnega pomenka, kjer se jim poda takorekoč najelementarnejše domovinoznanstvo človeških življenjskih zvez, se jim jasni нравstveni rzsodek, poživi in razvija njih lastne višje moči in nagibe ter se jim nudi globljih vzpodbud za samovzgojo. Gotovo se s tem ne odstrani pogubni vpliv miljeja, socialno vprašanje se ne reši, podpira pa se ono dragoceno in heroično; kar zraste ravno v otroku prostega naroda vzlic vse mizerije; da se ga potrdi ter vodi na prava pota pa odpre oči o skupnosti vzroka in uspeha človeškega dejanja in nehanja. Da bi se rešilo vse? Protialkoholiki so bili vedno na svetu, pa tudi pijanci so bili vedno — s tem pa ni rečeno, da se še ni izpreobrnilo visokih odstotkov.

Etični poučni tečaji, kakor so jih obdrževali v novejšem času prof. Adler in mnogi njegovih v raznih kvartirjih Vzhodnega Novega Jorka, imajo svoj začetek deloma celo v prizadevanjih, ki so izšla iz mladine naroda same. Tako so na pr. ustanovili mladi nastavljenici in delavci „Downtown-Ethical Club“, ki si je nadel kot glavno zadačo, da prireja za mlajše

brate in sestre klubovih članov in sosedov redne tečaje za etična pogovarjanja ter se pritegne v ta namen učne moči settlementov. V nekem cirkularju govore o svojem delu takole:

— Naša družba je izšla iz nujne potrebe po novem moraličnem gibanju v ljudstva-bogatih delavskih kvartirjih spodnjega Novega Jorka. Za mlajše može in žene je stara vera izgubila svojo silo ter se jo smatra za mrtvo obliko brez zveze z mišljenjem in potrebami sedanjosti. Zgovorni so v destruktivni kritiki, nimajo pa nič novega, kar bi postavili na mesto starega; oni, ki imajo močne duševne potrebe, se vržejo v naročje radikalnemu materijalizmu, pri tem ko drugim sploh manjka energija, da si razkroje kak problem. Pojavi tega etičnega in religijoznega kaosa so premisleka vredni. Čistost družine ni več nedotakljiva, vpliv domačega duha na otroke se izgublja čudovito hitro. Slabotna mladina je prepuščena sama sebi pa ima malo več zavednega moraličnega vodstva kakor ga je dobila mimogrede v javnih šolah — vpliv, kateremu deluje tudi dostikrat nasproti še pogubna okolica . . . Da nudimo nadomestilo na podlagi etične kulture, je smoter našega gibanja. Naš organizacijski načrt je kratko sledeči: Vzgoja v najširšem smislu in socialna praksa. Vemo, kako potrebna nam je temeljita osebna izobrazba, preden se smemo upati na ekstenzivno propagando. Zato smo začeli predvsem prav sistematično s študijem osnovne ideje in s „filozofijo“ etičnega gibanja. Nihče ne more biti aktiven član, ki se tega ne udeležuje . . . Pozneje hočemo ustanoviti etično nedeljsko šolo za otroke vseh stopenj . . . —

Članom kluba se je posrečilo, da so si najeli lasten dom z lepimi prostori, v kar so jim poleg lastnega truda pripomogli bogati prispevki iz krogov, ki so temelji settlementskega gibanja. In tam se uči ob delavnikih in ob nedeljah za vse starostne stopnje „ethical instruction“. Foerster pripoveduje, da je imel sam priliko prisostvovati takemu pouku v razredu za deset do dvanajstletne deklice; te je poučevala dama, ki je posvečala ves svoj čas temu načinu poučevanja in iznajdevanju primernih metod. Na vrsti je bil ravno tema: Snaga — in sicer snaga v obleki, govorjenju in obravnavanju izposojenih knjig. Da se odkriva s snago v obleki nekaj notranjega, namreč potrebo na brezmadežnosti značaja, in da tak zunanji izraz zopet vpliva na notranjost — to je bila misel razgovora, ki je zanimal otroke zelo do zadnjega trenutka.

Drugo tako središče socialno-etičnega vplivanja je takozvana „Hudson-Guild“, klub kakih 300—400 dečkov in mladih ljudij delavskih slojev, ki so si najeli s podporo darovalcev celo hišo v irskem delu mesta ter obdržujejo tu svoje „razrede“. Tam govori dr. Elliott, ustanovnik „Gildov“, na pr. z enim razredom 30 dečkov v starosti 14—15 let o „neizrečenih obljubah“. Začenja z Browningovo pesmijo: Lovec sreča na ozki stezi,

tik na robu prepada, jelena. Lovec leže na tla, jelen sprejme pogodbo ter stopa preko njega. Lovec pa mu porine od spodaj gor nož v truplo. „Ali ni bila tu prelomljena neizrečena pogodba?“

Self-culture-Hall v St. Louis ima iste smotre. Mesečno izhajajoči buletin podpira ustno podana izvajanja. „Kuhinja“ — je na pr. tam mal spis za deklice — „je vendar najljubeznivejši prostor v vsi hiši“. To se nadalje utemeljuje. Koliko možnosti nudi tudi osebni dar iznajdbe. Kako se svoj čas v kuhinji pravilno razdeli. Kako se pri delu oblači. „Slaba ekonomija je, če kupuje cene črevlje, kdor dela mnogo stoje.“ In nadalje: „Koliko tolažbe je v telesnem delu.“ Kako razumem ženo, ki je posnažila vso kuhinjo do zadnjega kotička na dan, ko ji je umrl nje edini sin“.

Primer priporočnih pedagoških uporab je našel Foerster, kakor pripoveduje, v Novem Jorku, ko je pogovarjal mlad sotrudnik v nekem klubu irskih dečkov etiški tema ter je vprašal: „Je mogoče živeti v uboštvu neomadežno življenje?“ Dečki, vsi otroci socijalistiških staršev, odgovore: „Ne — najprej je treba izpremeniti razmere, potem šele so ljudje lahko dobri.“ Učitelj pa odvrne: „Gotovo, prav imate; razmere se morajo izpremeniti — skušnjava je danes za mnoge prevelika. In vi, ki sedite tu pred menoj, morate pomagati, da se izpremene. Ampak socijalna prenovitev vsega življenja je sveto delo; sveto vsled prevelike odgovornosti, ki jo prevzame vsak sotrudnik, ki hoče postaviti na mesto starega nekaj novega; sveto vsled upanja, ki ga stavijo v delo tisoči trudnih in obteženih — kdor hoče pomagati pri tem delu, se mora najprej očistiti vseh grdih strasti, da ostane poslopje bodočnosti ohranjeno vseh bolezenskih kali preteklosti“. To misel je razvijal dalje ter pripovedoval razne primere iz vsakdanjega življenja dečkov za razjasnjevanje praktičnega delovanja, ki mora blagosloviti vdanost na socijalni ideal v vsakdanjem življenju. Eden od dečkov se je čutil tako prizadetega, da je ob koncu vprašal: „Who was telling him about me?“ (Kdo pa mu je pravil o meni?)

Lahko si je predstavljati uspeh takih pogovarjanj, te sistematične ljudske izobrazbe, ki je gotovo večja kakor pa pri raznih predavanjih, ki nimajo prave organske zveze. Saj: Etični pouk, podavanje one izobrazbe, ki koncentrira človeka na najjemenitnejše ter ga uči, da spoznava posttransko kot tako in ki je odločilna za vso njegovo življenjsko usodo — to je najnujnejši način ljudske izobrazbe, ki jo potrebuje naša kultura za vsakega. Tudi za tistega, ki ga je vzgojila verna mati verno. Foerster pravi, da v našem duševno zelo razvitem in razkrojenem času ne morejo starši nikdar vedeti, če ne bodo izgubili njih otroci svoje vere od danes na jutri. Torej tudi za versko vzgojenega je potreben etiški pouk — in ta ima več življenja za življenje kakor dogma.

### 5. Vzgoja značaja in javne šole.

Da vrše javne šole svojo nalogo in kako jo vrše, sem pokazal ob kratkem; če jo izvrše, naj nam povesta dve uradni poročili.

Predsednik Benjamin Andrews pravi v „Educational Review“ (l. 1901):

— Priznati moramo, da naše šole na etičnem polju ne donšajo uspehov, ki bi jih želeli . . . Zato je zahteva v enem delu narodu opravičena, da bi morala tako dragocena mašinerija kakor je javna šola uspešnejše in temeljitejše delovati za moralne temelje družbe. Blizu je čas, ko bodo naše javne šole sposobne, da bodo učile osnove morale na pozitiven način. Doslej se jim to ni hotelo dovoliti, ker se je smatralo tudi najnavadnejši npravstveni nauk za nerazdružen z versko dogmo, ker je bila ena cerkev ljubosumna na drugo . . . Videti pa je, da je ta strah neopravičen in bo gotovo kmalu izginil. Za neposredno praktično nalogo je moralo mogoče učiti ne da bi se dotikali verskih vprašanj.

. . . Javno mnenje bi bilo gotovo na naši strani, če bi začeli brez vsega poučevati sistematično o čistosti, zmernosti, hrabrosti, stanovitnosti, resnicoljubnosti, spoštovanju do staršev, o pravici slabega itd. Ta način pouka je mogoč. Katoliki, protestanti, židje, brezverci bi ga pozdravili in nihče ne bi se bal, da kolidiramo s tem versko dogmo ali škodujemo cerkvenemu življenju.

Moralna vzgoja je ena največjih nalog, ki jo mora prevzeti in izpolniti šola v dvajsetem stoletju . . . —

Državni superintendent Skinner pa pravi:

— Za veliko in rastoče število otrok, ki nimajo nobenega doma v pravem pomenu besede, ki jim niso dani blažilni vplivi izobraženega in urejenega družinskega življenja — za vse te potrebujemo več etičnega pouka v judski šoli. —

Dejali bi, da šole še niso dosegle vsega uspeha. Ko so bile izrečene te sodbe, se je začela zanimati vsa javnost in tudi vzgojni uradni funkcionarji za moralni pouk — preteklo je od tedaj že desetletje, in žalibog nimam v roki poročil o današnjem stanju. Na monistiškem zborovanju l. 1911. v Hamburgu, kjer je poročal G. Höft o „Današnjem stanju nekonfesionalnega etiškega mladinskega pouka v kulturnih državah“, je dejal o Severni Ameriki, da so prišli v zadnjih letih tu do prepričanja, da šola prav zato, ker je opustila vsak verski pouk, ni izpolnila naloge. Ni pa jim, res globoko vernim možem za to, da se uvede kak verski pouk v šolo, ampak le moralen pouk. Ravno za versko svobodo smatrajo za predpogoj ločitev vere od države in vse vere imajo pravico, poučevati verski pouk privatno. — Tako se govori o stanju danes in kolikor moramo presoditi, je stanje še tisto, kakor sem ga označil zgoraj zlasti po Adlerju.

### Angleško.

Mnogo let je že od tedaj, ko je pisal angleški pedagog Herbert Spencer<sup>1</sup> svojo primero o Orinoko-Indijancih, ki se ne zmenijo za nobeno telesno ugodnost, pa delajo po štirinajst dni, da si kupijo lahko barv za život, in pri katerih stopi žena iz kože brez vsake capice, vendar pa bi se sramovala priti na plano nepobarvana — ter je govoril s to primero o tem, katero znanje da ima večjo vrednost. Ne spuščam se tu natančneje na njegovo primero, ker mi to ni tukaj namen, dosti je, če omenim, da so spoznali na Angleškem njen pomen več let za tem, ko je bilo izgovorjeno, ker kakih dvajset let je šele, odkar obstojajo etične družbe, ki so spravile v tok gibanje za uvedbo etičnega pouka ter poskušajo z mnogimi poskusi pedagoško možnost in rodovitnost takega mladinskega pouka.

„Moral instruction League“, ki se je rodila iz teh poskusov, ne bi imela na svoji strani poleg mnogih duhovnikov tudi celo vrsto resnih politikov kakor so Sir William Wedderburn, Sir Michael Foster, Sir John Brunner i. dr., če ne bi dajala resnega odgovora na gotova važna vprašanja in potrebe sedanjega angleškega šolstva. Tudi tu gre za isti problem, ki je vodil v Ameriki do odprave vsega državnega verskega pouka in ki je toliko nujnejši v deželi, kolikor bolj se razvija državna enakopravnost vseh konfesij: problem, če se da in kako bi se dal združiti pouk v gotovem verskem naziranju z absolutno nevtralnostjo javnih šol. Takozvani kompromis z l. 1870 („the Parliamentary Compromise of the Education Act 10 of 1870“) je dovolil uvedbo „teološkega pouka“ v državne šole, kar pa je bilo za nevtralnost le toliko, da se je omejeval dotični verski pouk, kolikor mogoče na skupne sestavne dele najrazličnejših sekt, da se ni bilo treba posluževati mnogim staršem pravic dispenza, ki jih je jamčila „klavzula vesti“. Da niso bili s tem nevtraliziranim verskim poukom za dolgo zadovoljni ne pravoverni, ne svobodomiselci, je jasno. Saj manjka prvim to, kar je ravno bistveno, in nele to; pogrešajo tudi pravice etičnega vpliva, ki izvira ravno iz intenzivnosti gotovega veropovedanja in ki ga gotovo ni mogoče doseči z brezbarvnim in zvodenim prednašanjem verskih resnic v isti meri — svobodomiselcem pa je bilo seveda tudi tu preveč verske pristranosti. Izhod iz tega konflikta je priporočal v neki demokratični družbi pozitivist Frederic Harrison takole:

Iz tega konflikta je samo ena pot: Naj se uče otroci v vseh na skupne stroške vzdrževanih šolah le to, v čemur se skladajo vsi ter naj

<sup>1</sup>) Opozarjam zlasti na njegovo „Vzgojo v duševnem, npravstvenem in telesnem oziru“, ki je izšla v nemškem Fritz Schultze-jevem prevodu že v peti izdaji. (Zal. H. Hascke, Sachsa in Harz. Cena 6 K.)

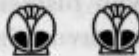
se prepusti verskim občestvom, naj poučuje svoje otroke privatno, na svoje stroške in po svojih metodah to, kar spada k posebnemu prepričanju vsake verske skupine . . .

V osnovah moralnega življenja, v razlikovanju pravice in krivice se skladajo vsi dostojni in čuteči državljani, brez ozira na to, h kateri sekti pripadajo. Zakaj ne bi izvedeli naši otroci za prepoved laži, ne da bi se ozirali na Ananijo in Safira, na Petra in petelina? Človeško prokletstvo, ki leži na sleparstvu, kraji, grehu in uboju, je starejše in bo še preživelo zgodbe o Kajnu in Ablu, Ezavu in Jakobu, Sodomi in Gomori — in socialno plačilo dobrega in hudega je v resnici veliko večje kakor veselje na nebesa in strah pred peklom. —

Kakor vidimo, je Harrisonov nasvet tak, da moremo priznati zazdaj res le ta edini izhod iz konflikta.

„Moral instruction League“ se je pa pečala manj z negativno stranjo omenjenega konflikta, kakor s pozitivno nalogo. Zahtevala je nujnost uvedbe konkretnega, sistematičnega, strogo etiškega pouka i. dr. s sledečimi izvajanjmi:

— Družba je polna moralnih problemov. Po vseh koncih in krajih kličejo po reformi, povsod iščejo možje in žene npravstveno rešitev. Nele naša dejanja so napčna, tudi naše ideje so zamotane. V notranjščini srca gotovo spoštuje narod zakon pravice. Njegovi pojmi pa niso jasni; v uporabi tega zakona na individualna in socialna dejanja je globok prepad. V našem domačem življenju, v našem poklicu, naši literaturi, naši politiki — vsepovsod manjka npravstvena jasnost in red. Mladi ljudje stopajo v zakon brez prave notranje priprave, njihovo sočustvo je nerazvito njihovo mišljenje o človeških rečeh nejasno, njih vest ni ostra. Njih duševne zmožnosti so zbudili ter jih pomnožili v rabi orodij in sredstev za pridobivanje — topi pa so in zaostali v razumevanju svojih dolžnosti — njih etična vzgoja je bila zanemarjena. (Dalje.)



## Umetniški vzgoji.

### Novi učni načrti za risanje.

Priobčil D r a g. H u m e k, strok. učitelj v Krškem.

**D**ospeli ste! Veseli smo vašega prihoda, zakaj čakali smo vas. Tavalni smo v temi in često smo izgrešili pravo pot. Posedali smo ob mračnih stezah vsi polni zavesti, da ne moremo in nečemo dalje. Zakaj moči zajemamo iz vodnjaka, ki je napeljana vanj samo strešnica. In pri nas je



pozabilo deževati! Vseeno je prav, da so vas poslali, vi vodniki do visokih ciljev. Sledili vam bomo — po svojih močeh. Pozdravljeni!

Po dolгих pripravah je naše ministrstvo končno izdelalo in izdalo „učne načrte za risarski pouk na ljudskih in meščanskih šolah, na moških in ženskih učiteljiščih in na pripravnicah za učiteljice ročnih del in otroške vrtarice.“ In v tistem hipu so propali vsi prejšnji načrti, ki so nas po njih učili umetnosti. Bodi jim blag spomin!

Ukaz ministrstva za uk in bogočastje z dne 15. septembra 1911. l., št. 27.348 pravi, da moramo takoj upoštevati nove načrte. A ker smo čakali tako dolgo, čakajmo še nekoliko! Prvi iztis novih načrtov sem dobil v roke sredi novembra. Okrajni šolski svet se je oglasil z novim ukazom konci januarja letošnjega leta. V drugem polletju bi torej že kazalo upoštevati nove načrte. Zato izpregovorim o njih v nastopnih odstavkih.

\* \* \*

Razdeljene enorazrednice. Učni smoter zahteva, naj bi znali učenci narisati to in ono priprosto prerodnino ali pa predmet, ki jim je znan iz vsakdanjega življenja. Potrebno je tudi, da jim vcepimo smisel za enostavne okraske. Kdor je dovršil šolo, mora poznati končno najvažnejše geometrične oblike, ki jih mora tudi narisati, če je treba.

Izpočetka opazujejo otroci kaj slabo, rišejo pa še slabeje. V prvih treh šolskih letih zvežemo torej risanje z jezikovnimi vajami, z računstvom in z nazornim poukom, dokler se učenci vsaj deloma ne privadijo opazovanju in risanju. Snovi za risanje je vsepolno v šoli, mnogo nam nudijo tudi otroške povestice in dogodljaji. Vse rišemo po spominu.

Od četrtega šolskega leta dalje pa rišemo po enostavnih ravnih predmetih in prirodninah. Dobro je, če upoštevamo pri tem tudi barvo. Za risanje si izberemo predmete, ki jim je osnovna oblika omejena z ravnimi ali s krivimi črtami in ki imajo sicer somerno ali pa tudi nesomerno obliko. Risanje okraskov gojimo po možnosti in obenem z risanjem po predmetih. Pri tem se nam je v prvi vrsti ozirati na domačo umetnost.

Po prirodnih oblikah posnamemo temeljne geometrične oblike: premo, kot, ravne like in geometrična telesa. Vrhtega vadimo učence v risanju z ravnilom in merilom. Dečki naj rišejo narise preprostih predmetov, deklice pa uzorce za ročna dela.

Tak-le je po priliki načrt za enorazrednico. Malo čtiva, veliko dela. Preveč! Načrtu je pripisanih še nekaj zahtev in opomb, ki jih hočem navesti ob koncu. Do pičice enak je skoraj načrt za nerazdeljene enorazrednice. Pa poglejmo dalje.

**Dvora zrednice.** Tu se krijejo zahteve učnega smotra povsem z onimi za enorazrednice. Tudi učna snov za prva tri šolska leta se popolnoma sklada s prejšnjo. Za risanje v zadnjih petih šolskih letih je sicer določena ista snov kakor za enorazrednice, vrh tega pa zahteva načrt, naj rišemo pri domoznanskem pouku nariske v omaljenem merilu.

**Trirazrednice.** Učni smoter je isti. Učna snov je razdeljena tako, da moramo v dveh šolskih letih obdelati isto snov, ki je namenjena za prva tri šolska leta enorazrednic. Za tretje in četrto šolsko leto velja vse prejšnje o risanju po predmetih in prirodninah, o barvi, o risanju okraskov in o domoznanskem pouku. Vrh tega moramo na tej stopnji po prirodnih oblikah razviti: premo, kot, pravokotnik, kvadrat in trikotnik.

Za štiri zadnja šolska leta velja isti načrt. Pri risanju upoštevamo predmete, ki jih mejijo ravne ali krive črte in ki jim je oblika somerna ali ne. Po prirodnih oblikah razvijemo vse ravne like, ki še nismo govorili o njih in geometrična telesa. Poleg risanja z ravnilom in merilom pa vadimo učence tudi v risanju s šestilom.

**Štirirazrednice.** Tu se mi zdi učni smoter deloma pretiran. Poleg prejšnjega zahteva namreč, da upoštevamo pri risanju perspektivo in razsvetljavo. Pripravljalno risanje je tu zopet odmerjeno prvim trem šolskim letom.

V četrtem in petem šolskem letu rišemo po enostavnih, ravnih predmetih in prirodninah in upoštevamo pri risanju barvo. Iz prirodnih oblik razvijemo: premo, kot in ravne like, pri domoznanskem pouku pa rišemo nariske v omaljenem merilu.

V šestem šolskem letu nadaljujemo risanje po ravnih predmetih in prirodninah in se oziramo pri tem na predmete, ki so omejeni z ravnimi ali s krivimi črtami in ki imajo somerno ali nesomerno obliko.

V sedmem in osmem šolskem letu rišemo enostavne predmete, ki jih postavimo tako, da učenci izlahka zadenejo njih perspektivno obliko. Pri tem je upoštevati tudi barvo, svetlobo in senco.

V vseh treh zadnjih šolskih letih opisujemo enostavna geometrična telesa. Pri risanju z ravnilom in s šestilom rišejo dečki geometrična telesa v sprednjem in zgornjem ogledu, telesne mreže in narise preprostih predmetov iz tehnike. Deklice rišejo telesne mreže in uzorce za ročna dela.

Risanje okraskov gojimo samo zase od četrtega šolskega leta dalje. Učenci uporabljajo oblike, ki so jih že risali. Iz njih sestavljajo zvrstke, trakove, ogle, ploskve in rozete. Upoštevati je domačo narodno umetnost.

**Petrazrednice.** Tu je najprej načrt za one petrazrednice, ki so zvezane z meščansko šolo in ki imajo v vsakem razredu le po eno šolsko leto. Načrt je vobče enak prejšnjim. Izpuščeno je risanje z ravnilom in perspektivno risanje. V četrtem šolskem letu razvijemo poleg drugih geometričnih oblik valovnico in jajčevko, v petem šolskem letu pa vzmetnico in polževko. Geometrična telesa izostanejo.

Temu načrtu sledi načrt za petrazrednice z o sm i m i šolskimi leti. Učna snov za posamezna šolska leta je povsem slična oni na štirirazrednicah. Poleg drugih geometričnih oblik razvijemo še nekatere krive črte, ki sem jih omenil zgoraj.

Zatem sledita načrta za š e s t r a z r e d n i c e in za s e d e m - i n o s e m r a z r e d n i c e. Učni smoter obeh načrtov se vobče zлага z onim za štirirazrednice. Pri risanju z ravnilom in s šestilom je omeniti le risanje posestnih načrtov ali planov v sedmem in osmem šolskem letu.

Pri vseh doslej omenjenih učnih načrtih je ob koncu dostavek, ki zahteva gojitev risanja p o s p o m i n u. Učenci naj rišejo po spominu oblike, ki so jih že risali, ali take, ki so si jih ogledali prav pred pričetkom risanja, ali pa tudi one, ki so jih videli kdaj poprej.

Vsi načrti imajo tudi končno opombo, ki so v njej izražene nastopne zahteve: Pri risarskem pouku vzgojujmo o k u s. Porabimo vsako priliko, da vadimo učence v r o č n e m d e l u. Če je mogoče, naj poizkusijo učenci narisati, kar so čuli ali čitali.

S tem sem prilično začrtal smer in vsebino novih načrtov za risarski pouk na l j u d s k i h š o l a h. Sicer obsegajo načrti v nadaljevanju tudi meščanske šole in učiteljišča, a o teh nisem imel namena govoriti v tem članku. Kdor hoče poznati načrte popolnoma, naj si jih naroči pri Pichlerju ali pri c. kr. založništvu šolskih knjig za skromnih 25 h.

\* \* \*

Kdor je pregledal nove načrte, vidi, da je v njih na prvem mestu izraženo moderno načelo risarskega pouka: R i š i m o p r e d v s e m t o, kar vidimo okolo sebe, predmete, ki so izdelki človeških rok, ali pa ki jih je ustvarila vsemogočna majka priroda. Z risanjem povejmo, česar ne moremo povedati z besedo. Ogromno množino predmetov narišemo lahko preprosto, brez perspektive, samo od sprednje strani. In opazovalec vidi v risbi vse glavne dele predmetove, vso lepoto črt in harmonije barv.

Dosedanji risarski pouk je gojil skoraj izključno samo risanje o k r a s k o v. A to je bilo izvečine topo, nerazumevano prerisavanje predlog. Oko je videlo mnogo lepih črt in jasne barve so se vrstile pred njim kakor na pomladni poljani. A otrok ni vedel, čemu vse to. Duša je ostala

prazna in v njej je spala silna stvarjujoča sila, ki je ni nikdo poklical k delu. Novi načrti zahtevajo, naj učenci sami snujejo uzorce in naj obenem umevajo njih namen in uporabo v krasilni umetnosti.

In ti preklicano ravnilo, ki si nas često tako neusmiljeno klestilo po prstih, zakaj so ti danes naiztežaj odprta šolska vrata? Ko sem pričel v lanskem „Popotniku“ spis „Risanje in rokotvorni pouk“, rekel mi je tovariš: „To so za nas utopije!“ In ugleden mož iz takozvanega „nasprotnega tabora“ me je zafrknil: „Če bi to pisal v kak drug list, bi se znabit dalo doseči kaj.“ Evo, in danes je ravnilo navzlic takim izjavam srečno prestopilo prag šolske sobe in ob njem se sveti šestilo in še marsikaj, kar mora imeti človek, da nariše načrt ali kaj podobnega. Seveda, saj je slučajno med drugimi stanovi tudi nekaj obrtnikov na svetu, in vsaka vas še nima obrtne nadaljevalnice!

Jako važna se mi vidi v novih načrtih zahteva po risanju iz spomina. Če znamo toliko napisati po spominu, zakaj bi ne narisali kakega predmeta, ki nam je znan? A otroke moramo prej naučiti pravnega opazovanja, potem lahko zahtevamo od njih, da narišejo ta ali oni predmet, ki ga samo v mislih vidijo pred seboj.

In prav ob koncu posameznih načrtov ona opazka o rokotvornem delu? Drobno tiskana je sicer, a drži! Vsaj — na papirju! Gotovo ni misliti, da bomo odslej v šoli tesali in žagali in rezali in mazali, a pričetek je storjen in gospod minister so rekli, da lahko — če moremo. Da, če bi mogli! Žejnemu so dali zlato čašo brez vode.

In s tem sem se dotaknil onega zla na našem šolskem ustroju, ki v kali zaduši vsak poizkus bujnejšega procvitanja. Kmetijski pouk bi radi imeli, a brez njiv in travnikov in brez nagrad! Izobraženo učiteljstvo bi radi imeli, a brez šol! Učitelji naj bi bili požrtvovalni delavci, a brez plače! Kvečjemu bi plačali politično prepričanje. Zato je umestno vprašanje, ali imajo novi načrti za naše razmere sploh kakšen pomen, ali so praktično izvedljivi? In lahkega srca smemo dostaviti: ne!

Novim načrtom je predvsem treba komentarja. Obenem z učnimi načrti bi morala iziti podrobna navodila. Treba je posebnih izvrševalnih predpisov, sicer večina učiteljstva ne bo vedela, kako naj se pravzaprav loti težavnega posla.

Pa pripomočkov nam dajte! Šola naj jih preskrbi učencem. Vsak razred naj bi imel preprostih risalnih okvirjev, trdih in mehkih svinčnikov, ravnil, šestil, barv, čopičev in papirja za vse učence. Potem bi delali! S kupom razcefranih risank in s peščico dvovinarskih svinčnikov nam ni pomagano. Često pa tudi teh ni.

A tudi učiteljstvo ni vsevprek kos novi nalogi. Mnogo je starejših tovarišev, pa tudi dokaj mladih, ki niso imeli prilike, da bi se praktično

seznanili z novo metodo. Počitniški tečaji v Ljubljani so za nas predragi. Tečaji bi morali biti po deželi, da bi se jih lahko z malimi stroški udeleževalo učiteljstvo iz okolice.

Vseeno pozdravljamo nove načrte. Velik napredek pomenijo, četudi za sedaj le — na papirju!



## Plavanje.

Učna slika za višjo stopnjo. Sestavil V. Pulko.

**N** a z o r i l a. Liter vode, kupica, pločevinasta posoda, ki drži  $dm^3$  (znana lesena kocka ( $dm^3$ ), ki je v enako veliki pločevinasti), tehtnica s stojalom in uteži, pesek za tariranje, kocka iz lesa n. pr 5 cm na vsako stran (lahko je pa tudi manjša), kocka iz svinca z 2 cm dolgo stranjo. (Naredi se kalup iz ilovice s kockasto jamico po 2 cm na vse tri strani in v to jamico se vlije raztopljenega svinca, ter se kocka po ohlajenju gladko opili ob straneh. Kdor ima pri roki kako drugo kovinsko ali kamenito kocko, jo tudi lahko porabi. V kocko se naredi luknjica in v njej pritrdi nit.) Kapica iz staniola, kakor se najde na steklenicah s kisló vodo, deščica, žrebelj, kartezianski potapljač.

I. Slišali ste že o bojnih ladjah, ki so večinoma iz železa in nosijo zraven še težke stroje, topove, streljivo — pa vendar plavajo. Dreadnaught „Viribus unitis“ je ves iz železa 151 m dolg, 27 m širok in 8 m pod vodo (približno toliko ga je nad vodo); zraven tega nosi 12 topov s 30½ cm širokimi žreli in vsak naboj za tak top tehta 450 kg; 12 topov s 45 kg težkimi naboji, 18 topov s 5 kg težkimi naboji, 4 manjši topovi, stroji itd. itd. — pa vendar ne utone! Naštejte reči, ki ste jih že videli plavati! Katere pa tonejo?

Sedaj se pa bomo učili, zakaj nekatera telesa plavajo, druga pa utonejo.

II. 1. Na čem plavajo telesa, ki ste jih našteli? Kaj je voda? (Telo.) Kakšna pa so telesa, če se jih vzame na roko? Ali je voda tudi težka? (Tarira se pločevinasta posoda, ki drži 1  $dm^3$  in napolni z vodo;  $dm^3 = 1 l$  in ta voda tehta približno 1 kg.) Koliko tehta 1  $cm^3$  vode?

Zakaj ne more tam stati miza, kjer je omara? V polno kupico vode se spusti svinčena kocka; zakaj je voda iztekla? Koliko je je izteklo in koliko tehta ta voda? (Ako se postavi kupica z vodo prej, preden se je v njo potopila kocka, v skudelico tehtnice, se lahko iztekla voda tehta.)

**S h v a t a n j a.** Voda je telo in je zaradi tega težka; 1 l vode tehta 1 kg. Voda zavzema svoj prostor (ima prostornost) in se je umakne toliko, kolikor obsega potopljeno telo.

Na tablo: Voda je telo; teža, prostornost.

2. Zakaj devajo kamenje na zelje v kadi? Ali lahko držiš klado ob straneh, če kdo zgoraj po njej tolče? Ali spodaj tudi? Kam tišče trdna telesa? Kam pa voda? Razgovarja se o razsušeni posodi, ki se v njo nalije vode, o sodu, ki ima več čepov, ali luknje ob straneh, o stiskanju sadja, kjer teče mošt na vse strani. Voda tišči na vse strani. Ali tudi navzgor? Pri tem se opozarja na izkušnjo, da prazen vrč, škaaf, vedrica ne gre rada v vodo, kadar se jo hoče zajeti, ampak je treba pritiska navzdol, ali pa se mora posodo nagniti. Zamašek, ki se ga v vodi izpusti, se dvigne na vrh.

**S h v a t a n j e.** Voda tišči na vse strani — tudi navzgor; to prikazen imenujemo vzgon.

Na tablo: Vodni tlak; vzgon.

3. Otroci, ki hodijo z vrčem v rupe po vodo, vedo povedati, da je poln vrč v vodi lažji kakor izven nje. Polna vedrica ali cehta pri vodnjakih na vago je v vodi lažja kakor pa, kadar se jo vleče višje iz nje. Pravijo, da voda pomaga reči nositi.

Poizkus a). Svinčena kocka (8 cm<sup>3</sup>) na skudelico za nit obešena se stehta (okroglo 90 g). Pod kocko se postavi kupica vode tako, da kocka v njej utone. Prejšnja teža (90 g) je postala premajhna in pridjati se mora kakih 8 g. Zakaj toliko? Kaj je torej težje, kocka ali odrinjena voda? Kaj se zgodi, ako se kocko izpusti v vodo?

**S h v a t a n j e.** Telesa izgube v vodi nekoliko svoje teže. Ako so telesa težja kakor odrinjena voda, tedaj utonejo.

Na tablo: Svinčena kocka tehta 90 g,

odrinjena voda " 9 "

svinčena kocka je za 81 g težja kot odrinjena voda.

Poizkus b). Lesena kocka (125 cm<sup>3</sup>) se stehta (ima 77 g) in položi na vodo; odrine je le nekaj in plava. Kocka se pritisne pod vodo. Koliko vode odrine? Koliko tehta ta voda? Kaj je torej lažje, kocka ali odrinjena voda? Izpuščena kocka šine na površje.

**S h v a t a n j e.** Telesa, ki so lažja kakor voda, ki jo odrinejo, kadar se v njo potope, plavajo.

Na tablo: Lesena kocka tehta 77 g

odrinjena voda " 125 "

lesena kocka je za 48 g lažja kot odrinjena voda.

4. Žrebelj se spusti v vodo — utone. Če se pa položi na deščico, plavajočo na vodi, pa plava. Staniolova kapica zmečkana utone; če se jo

pa razravna in razširi, da dobi svojo prvotno obliko, pa plava, ako se jo položi na vodo z odprtino navzgor. Ako se stehta teža kapice in v njo zajete vode, se vidi, da je voda, ki bi jo razprostrta kapica odrinila, mnogo težja. Na to prikazen se naslanja gradnja ladij.

**S h v a t a n j e.** Težka telesa plavajo, ako se jih zveže z lahkimi ali pa, ako se jih razširi in jim da obliko posode.

Na tablo: Kedaj plavajo teža telesa?

III. Združevanje snovi po točkah 1, 2, 3, 4.

IV. Telesa, ki so težja kakor odrinjena voda, utonejo, lažja pa plavajo. Težka telesa tudi plavajo, če se jih združi z lahkimi, ali če se jim poveča površina v obliki posode.

V. Koliko bi tehtala v vodi  $dm^3$  velika kocka iz železa, če tehta na prostem blizu 8 kg? (Za ponazorovanje velikosti  $dm^3$  se rabi prej omenjena pločevinasta posoda, ali pa v njej se nahajajoča lesena kocka.) Koliko bi tehtala svinčena (zunaj nekaj čez 11 kg), zlata (19 kg) enako velika kocka? Zakaj kopajoči otroci vzdigajo v vodi kamenje, ki bi ga zunaj ne mogli? Zakaj lahko privleče pes (koder) utopljenca na breg? — Izračunimo, koliko stotov vode odrine bojna ladja „Viribus unitis“. Mislimo si jo kot prizmo.  $151 m^3 \times 27 = 4077 m^3 \times 8 = 32.616 m^3$ . Koliko pa tehta  $m^3$  vode? (10 q). Odrinjena voda bi torej tehtala 326.160 q; ali: ta ladja lahko ima teže do 300.000 stotov, ne da bi utonila. — Plavanje človeka. Človek je približno toliko težak, kakor odrinjena voda; zato se mora v vodi gibati, da ne utone. Človek, ki je v nevarnosti, da utone, naj ne kriči in dviga rok iznad vode; zakaj? — Kartezijski potapljač je iz črnega stekla napravljen votel vražič, ki ga še kažejo glumači po sejnih in mestih ljudem. Na gospodarjev željo pride škrat po steklenici navzdol, se parkrat zasuče, da si ljudi ogleda, potem pa gre zopet kvišku v svojo „kanclijo“, kjer napiše za 10 h pismo sreče. Taki potapljači se dobe pri tvrdki Pichlers Witwe & Sohn, Dunaj za 20 h. Potem se pa mora v njega spraviti toliko vode, da se potopi do rožičkov. Napravi se to tako, da se ga drži tik nad polno kupico vode, sesa iz repa zrak in hitro potopi v kupico; to se ponavlja tako dolgo, da je dovolj težek. Posoda, v kateri se hoče tega škrate imeti, se napolni z vodo do roba, dene vanjo škrate in potem pokrije s kavčukasto ali kožnato krpo in dobro obveže, da pri pritisku ne teče voda iz posode. To spada sicer k igrači, a otroke jako zabava in pomaga odpravljati babjeverstvo.



## Metači in brizgarji med živalmi.

Jan. Koprivnik.

„In je metal kamenje za njim.“

II. Kraljev 16, 13.

„V obraz mi brizgajo pene.“

S. Gregorčič.

Če stopimo k mizi, kjer ima črevljar razloženo črevljarsko orodje, vidimo tam različne priprave, s katerimi črevljar predmete trdno drži, tolče, reže, obrezava, prijemlje, strže, gladi, prebada i. dr., ko dela naše obuvalo. Tudi živali imajo raznovrstne priprave in orodja, ki jim omogočujejo in jih usposobijo, da se gibljejo, premikajo, si hrano pridobavajo, hrano režejo in drobijo, prebavanje pospešujejo, se branijo sovražnikov itd. Metanje in brizganje so istotako sredstva, s katerimi napadovalec odganjajo, se premikajo, v nekaterih slučajih pa zabranjajo težave, ki bi lahko nastale v prebavilih pri prebavljanju zavžite hrane.

Opice davno niso tako razumne, kakor so n. pr. pes, konj in slon; le dokler so mlade, se naučijo kake preproste ročnosti ali preprostega dela, kakor da se odkrivajo, sablje iz nožnice potegnejo in spet v nožnico vtaknejo, da s činelami bijejo, puško sprožijo, lajne gonijo itd.; nekaj pa imajo, česar pri nobeni drugi živalski skupini ne opazujemo, namreč, da se v določenih slučajih poslužujejo orodja: hodijo po palici, se s palico branijo, raztolčejo s kamenom oreh ali lešnik, da dobe jedrce iz lupine, obračajo kamenje in klade, da pridejo do žuželk, ki živijo pod njimi; pasjeglavci mečejo kamenje za sovražnikom, kakor poročata dr. Woldrich in dr. Schmeil.

Pasjeglavci, to so paviani, so po vsem stasu, zlasti pa po dolgi glavi s topim gobcem, s pritegnjenim trebuhom in hoji podobni psu. Med opicami so najgrši in najostudnejši. Imajo strašno zobovje, velike ustne mošnice, golo sedalo in kratek ali štrčljast rep. Doma so v Afriki in pa sosednji Aziji in žive v večih ali manjših družbah po skalovju in po kamenitih gorah, ne po drevju, rede pa se s čebulji, gomolji, sočnatimi zelišči, rastlinskimi plodovi in jajci, love pa tudi vsakovrstno golazen, miši, kače, kuščarje in martinčke.

Jezni se tresejo po vsem životu, dlaka se jim ježi, oči žarijo, hrskajo, mečejejo in javkajo, skačejo semtertja, mekinijo mlado drevje, pobirajo kamenje in grejo s pogumom in srditostjo skupno nad sovražnika, katerega tresejo, praskajo in grizejo; raztrgali bi ga radi na mah. Pred človekom bežijo, a ozirajo se bežeč, mečejo proti njemu kamenje; psov se ne bojijo, lučajo pa na nje kamenje; njihova najnevarnejša sovražnika, pa tudi skoraj edina, sta leopard in lev, a napadata rajše mlade ko stare.



Med metače lahko uvrstimo tudi krta, ker meče z rilcem, ko dela svoje podzemeljske rove, prst na površje. Istotako dela škodljiva krtica.

Dihúr, dehor ali smrdé, spada v rod kun, ki so nategnjenega, gibkega telesa, kratkih nog in imajo dolg rep, so takorekoč kače med zverinami. Lovi miši, krtice, vsakovrstne pozemeljske ptiče, kuščarje in kače, tudi gada in modrasa; domači perotnini je zelo nevaren. Ob zadnjici ima dve žlezi, žlezi smradnici, katerih vsaka je ovita v vrečasto mišico; odpirata se v mastnik.

Smradnici izločujeta neko oljnato, po barvi žolto tekočino, ki neznosno smrdi. V nevarnosti stisne dihur samohotno smradnični mišici in švrkne smrdivo v mastnik, iz mastnika pa ga brizgne proti sovražniku, kateremu takoj gine pogum, še nadalje zalezovati dihurja.

Severnoameriški smrduh je kakor dihur kunskega plemena in tudi njegove velikosti, 40 cm dolgi rep je košat. Živi ob gozdnih robih po grmovju in po travnatih krajih južnega in srednjega dela Severne Amerike. Redi se od malih sesavcev, zlasti glodavcev, tičev, plazivcev, krkonov, od vsakovrstnih žuželk, polžev in črvov; žre pa tudi korenine, sočnata zeljišča in jagode.

Smrduh ima še večje smradnice ko dihur in brizga kakor ta le tedaj, če ga je kdo splašil ali razjezil, brizgne pa smrdivo več metrov daleč proti sovražniku. Smrad nastane takrat takšen, da se ne da popisati. Vsa poročila potovalcev po Ameriki o strašnem smradu, ki ga naredi smrduh s svojim smrdivom, se vjemajo in se glase približno tako-le: Iz nobenega stranišča, iz nobene greznice, od nobene mrhovine, iz nobene kemiške kuhinje ne prihaja kdaj tak smrad, kakršnega napravi smrduh; pravijo mu „kužni smrad.“ Človeku kar sapo zapre, če pride v ta smrad. Ako smrduh koga naravnoč poškropi, tedne in mesece smrdi njegova obleka in tudi telo, ljudje se ga ogibljejo, kakor da ga je obsedla kuga. Hišo, katero je osmradil smrduh, morajo prebivalci zapustiti in se preseliti v drugo stanovanje, ker ne morejo prenašati groznega smradu.

V Južni Ameriki je doma smrduh surilho, v Afriki in Mali Aziji chinga.

Rujavi medved, ki je bil poprej po celi Evropi navadna zver, se nahaja le še v Balkanu in v Karpatih, v Sibiriji pa je še mnogo teh rujavih mrmračev. Domačini jih zatirajo, kakor vejo in znajo. Brehm poroča, da ugonablajo medvede tudi na ta-le način: Na zgavju strmega brega, kjer ima medved svojo stezo, nastavijo zanjko ter jo privežejo z daljšo verigo na klado. V zanjko vlovljen izkuša medved verigo pregrizniti in se rešiti. A to ne gre. Ker vidi, da se klada premika, smatra klado za pravega sovražnika in jo hoče razgristi in raztrgati. Pa tudi to

se mu ne posreči. Ves jezen popade glasno mrmrajoč s tacami klado ter jo vrže po strmini navzdol. Kotajoča se klada pa ga potegne za seboj. Zdaj je še bolj srdit, zgrabi vnovič klado ter jo še z večjo silo zahiti po pobočju proti znožju. To se ponavlja tako dolgo, dokler ne onemore ali se ne ubije.

Ameriški velblodi, lama, gvanako, vikunja in alpako so gorske živali in doma v južnoameriških Andah. So le oslove velikosti, nlmajo grbov kakor velblodi starega sveta in prstov ne veže podplat. Živijo v manjših in večjih družbah, se pasejo po andskih pašnikih in obirajo grmovje. Čudno navado imajo, da obljevajo ali omečejo nadlegovalca in sovražnika z brozgo, obstoječo iz slin in napol prebavljene paše ali klaje. Domačini jih lovijo zaradi mesa, kože in volne, mnogo pa jih ukrotijo in udomačijo, zlasti lam in alpak, da jim služijo po gorah kot toverne in jezdne živali, poleg tega jim dajejo mleko, meso, kožo in dlako.

Izmed trobčarjev (rivčarjev) živita dandanes samo še dva, azijski in afriški slon. V terciarni in diluvijški (ledeni) dobi jih je bilo več, bivali so tudi po naših krajih. Predpotopni trobčarji so bili orjaki med živalmi. Sesozob, mastodon, je nosil po dvoje okel v vsaki čeljusti; strahonja, dinoterij, je imel dvoje navzdol zavitih okel v spodnji čeljusti; mamut je bil dolgokocast, nosil je v zgornji čeljusti po dve do 4 m dolgi, navzgor zakrivljeni okli. Leta 1807. so našli tunguški ribiči ob izlivu Lene v severni Sibiriji v zmrznjenem pesku prvega dobro ohranjenega mamuta; l. 1902. pa pri Berozovki-Kolini v sibirskem ledu celega mamuta s kožo, mesom in drobom. Med zobmi so še tičali ostanki tistih rastlin, s katerimi se je živel, in vendar je bilo telo v ledu pokopano več kot 20.000 let. Obe trupli so spravili v Petrograd.

Trobčarji s trobcem, ki je nastal iz nosa in gornje ustne, dihajo, vohajo, smrcajo, se branijo, prijemljejo in tlačijo klajo v gobec. S trobcem vlečejo vodo in jo brizgajo v žrelo; ako jim je vroče ali če jih nadlegujejo muhe, se poškropijo, tudi proti človeku baje brizgajo vodo, ako jih je razjezil.

Pliskavka ali delfin ima ribje telo ter živi družabno v Atlantskem morju in v njegovih zalivih. Redi se z ribami in drugimi morskimi živalmi. V vsaki čeljusti ima 25 do 50 koničastih ostrih zob, nosnici se spajata s polumesečno, s koncem proti gobcu obrnjeno štrčnico, skozi katero diha; na mrzlem severu je sapa dimnata in se vidi, kakor da pliskavka brizga vodo, v resnici pa jo vrže iz sebe pa le, če je slučajno stopila v štrčnico.

Ista prikazen se opazuje pri kitu, ki izsopeva skozi štrčnici (ima dve) zrak, nasičen z vodno soparo; le-ta se v mrzlem zraku zgosti in „do neba se praši meglen dim“. (S. Gregorčič.) Nekaj vode pa poleg zgo-

ščene sopare vendarle izpihne, ker se štrčnici ne zapirata tako tesno in trdno, da bi voda ne mogla priti v nosnice.

Zveri in tice ujede izmetavajo iz želodca neprebavne snovi, kakor dlake, perje, kosti i. dr. kot izbljuvke; zveri pa šele, če so poprej požrle nekaj trave, kako zeljišče ali nekaj slame, ki izbljuvanje povzročí.

(Konec. prih.)



## Uvod v jožefinsko šolstvo.

Dr. Iv. Lah.

(Dalje).

Tako je bilo na kmetih, pa veliko boljše ni bilo niti v večjih mestih glede osnovnega pouka. Tudi tu, celo v prestolnem mestu dunajskem je bilo malo šol, malo učiteljev, malo učencev; starši, ki so se nekaj več šteli, so dali svoje otroke poučevati po srednješolskih ali latinskih dijakih doma; mrgolelo je torej po mestih domačih učiteljev, ki so bili dostikrat izprijeni dijaki . . .<sup>1</sup> Ta slika nam z druge strani pojasnjuje stanje tedanjega šolstva. Kar se tiče domačih učiteljev, moramo pripomniti, da so se pečali s tem poslom skoraj vsi veliki možje one dobe. Tudi stalnost vaških učiteljev je bila morebiti nekoliko večja, nego bi se dalo sklepati iz gornjih besedi.

V splošnem bi dobili sledečo sliko šolstva in vzgoje na Slovenskem pred državno reformo:

1. Sinovi plemičev in bogatih meščanskih stanov se šolajo v jezuitskem kolegiju v Ljubljani, ki pomeni najvišji učni zavod te dobe na Slovenskem.<sup>2</sup> Tuintam pride v kolegij tudi izredno nadarjen kmečki sin, ki pa se po večini posveti duhovskemu stanu ev. ostane v jezuitskem redu; Peter Pavel Glavar je tip kmečkega študenta te dobe.

2. Po mestih in po gradovih so si vzdrževale bogate družine svoje domače učitelje. Ti so se množili tem bolj, čim bolj se je širil odpor proti jezuitskim kolegijem; v drugi polovici osemnajstega veka je zahtevala moda, da je bil v boljši družini domači učitelj.<sup>3</sup>

3. Pri farah in župniščih so nastale farovške šole, ki jih je posebno gojila Raspova šola. Poučeval je župnik ali cerkovnik; pouk je bil praktičen. To šolstvo je bilo v duhu janzenizma in spominja na „port royal“.

<sup>1</sup> Apih, o. c. str. 254.

<sup>2</sup> Poleg tega jezuitske gimnazije v Rušah, v Gorici in v Celovcu. Gl. Frid. Kavčič Izv. muz. društva za Kranjsko. Glaser Zg. slov. str. 134.

<sup>3</sup> Ljubljana ima več domačih učiteljev, nego so jih imele Atene in Rim, okrog 400. Gl. Apih 300 str.

4. Večje mestne in trške občine so najemale učitelje, ki so bili navadno tudi organisti in cerkovniki. Šola ni bila stalna, pouk primitiven. Vsa višja vzgoja v jezuitskih kolegijih in na domu je bila večinoma v latinskem jeziku, — počasi je prehajala v nemščino — pozneje se ji je poznala francoska moda. Ljudska šola v farovžih je imela naravno slovenski učni jezik, dasi se je smatrala nemščina kot nujno potreben šolski predmet. Tudi drugi učitelji po mestih in vaseh so imeli tako nalogo.<sup>1</sup> Toda doseči so mogli le majhne uspehe, dočim vidimo, da je praktični šolski pouk farovških šol obrodil lepe sadove. Metode ljudska šola ni poznala. Vsak duhovnik, vsak učitelj je učil po svoje. Slovenskih učnih knjig ni bilo.<sup>2</sup> Čitale so se nabožne knjige, ki so jih mnogi tudi prepisovali. Zato ne moremo govoriti o enotnem ljudskem šolstvu v tej dobi. Enotno

<sup>1</sup> Gl. Apih, l. c. str. 264.

<sup>2</sup> O prvih abecednikih in katekizmih sredi XVIII. stol. Gl. Ilešič: O pouku slovenskega jezika str. 8. in Ilešič: Početki štaj. slov. knjiž. v 18. stol. Č. Z. C. III.

Zato mora skoraj vsak pisatelj v predgovoru popisati, kako piše in zakaj tako piše. Enotnosti v pisavi je bilo torej manj, nego v protestantski dobi, tako tudi ne more biti govora o enotni metodi v šoli, ker ni bilo enotnega skupnega abecednika; zato so se morali otroci učiti čitati ali pisati naravnost iz knjig. Z vzgojeslovnega stališča nas more zanimati le ena knjiga, to je: Hipolitov: *Orbis pictus*, ki je pridejan k „*Dictionary trilingue*“, ex tribus nobilissimis Europae linguis compositum. Prvi del je „*Latino-Germano-Sclavonicum*“, drugi „*Germanico-Sclavonico-Latinum*“. Prvi je na 732, drugi na 284 straneh, potem slede pristavki, pridatki in popravki in potem na 72 straneh „*Orbis pictus*“, latinski, nemški in kranjski. (Gl. Marn: *Jezičnik XXII* str. 2–3.) Naj navedemo par zgledov:

Sedim starosti tiga človeka. Ta človik je pervič en otrok, potler en pobeč, Dajle en mladenič, Dajle naprej en mlad mož, po tem en popolnoma mož, od tot en star mož. K zadnimu en staric, ali stari dedic — taku tudi o tem drugim spolu, so punca, deklíč, Dekelca ali dívica, žena ali gospa, ena stara žena, ena stara Baba ali babica.

Šula. Šula je ena štacuna, V kateri te mlade duše se h ti čednosti napelujejo inu se rezloči v' mnogitere Versté. Ta vučenyk sedy na enim sedežu, ti šularji pak na klopejh — inu jih vučy, leti se vučé. Nukuteru se jim naprej zapiše z' kreido na eno černo tablo. Nekateri sedé pri myzi inu pišejo: on pak pobólša te falérje, eni stojé inu gori pravio (recitant, sagenher) kar so se navučili. Nekateri bajsnaajo (fabulantur) inu se yskažejo obledni, nepossajeni (petulantes) inu nemarni, lejni (negligentes): leti bodo kaštigani z' ferlo iz straklom inu iz šibo.

Poljsko delo: Orač vpreže te volle pred plugom inu deržeč z' to livico ta plužni ročaj ali kleišče, z' desnico to plužno odko ali stergačo, z' katero on na stran odmakuje te gruče, orje ali rejže to zemljo z' lemežom inu z' čertalom (katera poprej z' gnujam je bila potresena ali ognोजना) inu brazde. Takrat seye on tu sejme inu podlačuje tuistu z' brano. — Žene žajne tu zrelu žytu iz serpam, pobera žytu po purgiščah inu veže te snope. Ta mlatič na podu tiga skedna mlati tu žytu z' tim cepicom, vey a z' vejalnico ali velnico inu taku, kadar plejve inu ta slama so odločena od tiga zernia, spraula tuistu v te žakle. — Ta kosc na travniku dela sejnú pokoseč to travo z' kosso inu toisto grabi skupaj z' grablamí, zdejva v kopice iz sejskimi villami, inu pjele noter na vozejh v sejnico.

metodo in cilj vidimo vsaj deloma pri Raspovi šoli, drugod je bila šola odvisna od slučajnih zmožnosti in razmer.

Dne 29. prosinca 1751. je zahtevala vlada od okrožnih glavarstev na Štajerskem poročila, kje in kake šole so v deželi. Okrožna glavarstva so 10. prosinca 1752. l. zahtevala podrobnih poročil od župnih uradov. Iz poročil, ki so se ohranila, je sestavil prof. Apih svoj spis, ki dobro podaja sliko o stanju tedanjega šolstva. Šolo je obiskovalo od 4·2% do 15·7% (najmanj mariborski, največ celjski okraj). V mestu Gradcu je šolo obiskovalo 13·7% otrok.<sup>1</sup>

Leta 1754. je prišlo na Kranjsko od vlade vprašanje glede mnenja o Grossovi knjigi (izšla v Augsburgu l. 1739.), ki je podajala obširen načrt, kako bi se dal osnovati pouk za one dečke, ki ne nameravajo obiskovati visokih šol. Odgovor kaže, da je narodna (oz. nemška) šola na Kranjskem v zelo slabem stanju. L. 1761. je bilo na Kranjskem 16 trivijalk (gemeine oder Trivialschulen). Dne 1. avg. 1761. sporoča poročilo iz Gorice, da je tam samo en nemški učitelj, ki uči nemščino s pomočjo italijanščine.<sup>2</sup> V Celovcu so bili l. 1768. trije nemški učitelji.<sup>3</sup>

Iz vsega tega se da sklepati na skromno število ljudskih šol na Slovenskem. Temu je imela odpomoči vlada, ki je v tem času prvič prišla do prepričanja, da je njena dolžnost — oziroma nujna potreba, da skrbi za vzgojo svojih podanikov. Čas zazličnih metod je minil, imel je zavladata čas enotne trdne metode, ki mora doseči uspeh. Prišel je čas „Metodnih bukev“.

---

Inu z' tem je sklenenu tu polsku dellu, ta žetva inu ta košnia.

Tkanje: Ta tkalic snuje to prejo z teh klobčičou ali klobkou na tkalšku motavilu inu persuče to prejo ali osnutik inu navija na tkalšku kollu inu sedeoč na tkalskim stollu ali statuvah stopa z nogami na te podnužnice (z' berdeni) razdely to prejo inu vtakne skuz to ladjico ali suvalnico, v kateri je ta votek inu gostu dela z' berdom inu taku on dela ali tke tu platnu. V takušno vižo tudi ta suknyar tke in dela tu suknu z' te volne. Ta platna se na sonci bejljo iz verhu naškropljeno vodo, dokler bejla postanejo.

Tak je torej Hipolitov „Orbis pictus“, ki nas tako zelo spominja na Komenskega. Tiskani naslovni list Hipolitovega slovarja nosi letnico 1711. Celo delo, (slovar in Orbis pictus), je ostalo v rokopisu. To je škoda, kajti orbis pictus je bila tedaj splošno priznana učna knjiga, ki se je vzdržala v šoli do zač. 19. veka in Hipolitovo delo bi bilo pospešilo gojenje slovensčine v šoli ob onem času, ko sploh ni bilo primernih šolskih knjig. (O Hipolitu in Komenskem gl. „Popotnik“ XXI. 156.) Njegov popis šole nam nudi sliko tedanje šole in dobro označuje tudi priprosto metodo. (Prim. Ilešič: o pouku slovenskega jezika, str. 3.)

<sup>1</sup> Gl. tudi „Popotnik“ 1892 in 1893. Zgodovina nekaterih šol na Štajerskem.

<sup>2</sup> Gl. Apih o. c. 269.

<sup>3</sup> Na Dunaju je bilo 7 šol s 60–130 otroki. L. 1770. je po uradnih poročilih le ena četrtina otrok obiskovala šole. Gl. Haauer: Dej. paed. II. 605.

### Šola kot politicum.

Vse vrste šol, ki jih nahajamo do te dobe na Slovenskem, so verskega značaja, ali pa so v ozki zvezi s cerkvijo. Zato je bila usoda šole v ozki zvezi z usodo cerkve; protestantska verska šola je prešla v katoliško-jezuitsko versko šolo in ta v versko janzenistično šolo. Tudi srenjske ali mestne trivijalne šole so bile odvisne od cerkve, ker je bil učitelj navadno tudi cerkveni služabnik, cerkvenik ali organist. Namen šole je bil predvsem verski: naučiti je hotela ljudi čitati, da bi mogli prebirati nabozne verske knjige. Praktična življenska smer o šoli se je uveljavljala le deloma tik pred državno šolsko reformo, v nji se je kazal duh novega časa.

Država s tem šolstvom ni imela nič skupnega; prepuščala je skrb za šolo cerkvi, posameznim redovom, mestnim in trškim občinam. Šola je bila kakor od davnih časov „ecclesiasticum“. Cerkev in šola sta vzgajali vspreddno, šola je služila cerkvi in cerkev je služila šoli, kolikor je bilo nji na korist.

V času verskih bojov se je razvil hud boj za šolo, ki je bila važna podlaga za organizacijo novih konfesij. Zato vidimo, da se v tej dobi ne navadno hitro razvija šolstvo, ki ga podpirajo razni kralji, cesarji, vojvode, plemiči in višji stanovi. To je bil deloma vpliv renesanse, v pretežni večini pa je odločeval verski moment. Vidimo namreč, da so največ storili za šolstvo oni knezi oz. plemiči, ki so stali na čelu kakega verskega gibanja. Ne smemo pozabiti, da se je tudi za verskim gibanjem pogosto skrival — osebni interes.<sup>1</sup> Stavek: „cuius regio, illius religio“ se je mogel tudi obrniti: „cuius religio, illius regio“. Tako je igrala vera ulogo v državnem političnem življenju; in ker je bila šola podlaga za obstoj in napredek konfesije, so protestantski knezi, stanovi itd. s tako vnmemo podpirali šolstvo in književnost. Tako postane šola že v tej dobi „politikum“; razne „Schulordnungen“, ki so v ozki zvezi s cerkvenimi uredbami te dobe, določujejo natančno red in pouk v šoli. Tem „šolskim redom“ nasproti so postavili jezuiti svojo „Ratio studiorum“, ki je bila veljavna za vse kolegije, po vseh katoliških deželah. Pa tudi drugi katoliški redovi so si sestavili teoretične vzgojne plane. Novi vek v zgodovini pedagogike je poln načrtov. Kako resno se je verovalo v vsegamogočnost šolskih redov in učnih metod, kaže usoda nemškega vzgojeslovca Ratkeja, ki ga je dal knez Ludvig Anhaltski leta 1618. zapreti v ječo, ker se njegova učna metoda v novoustanovljeni šoli v Köthenu ni obnesla. Knez je izpustil Ratkeja iz ječe šele čez 8 mesecev, ko je podpisal izjavo, da

<sup>1</sup> Zato je Komenskij zahteval, da bodi šola v splošnem kristjanskem duhu in nekonzfesionalna.

je več obljubljal in govoril, nego je mogel izpolniti in izvršiti.<sup>1</sup> Koliko resne volje je bilo na višjih mestih za reorganizacijo šolstva po enotni metodi, nam dokazuje življenje in delo Komenskega: povabil ga je k sebi angleški parlament v Anglijo, da bi uredil šolstvo, pozval ga je švedski kancler Oxenstierna in ogrski knez Rakoczy. Vendar se tudi Komenskemu ni posrečilo ustvariti takoj tip šole, ki bi bila na kratek in lahek način podala mladini ono množino znanja in znanosti, ki so jo takrat smatrali kot nujno potrebno. Vzroki so bili v razmerah in nazorih, kajti vkljub temu, da se je poudarjala predvsem potreba narodnega jezika, se je vendar gojila in silila latinščina in grščina tudi v elementarnih šolah; težko je bilo najti pot ali metodo, po kateri bi se to dalo lahko doseči. Doba sama je bila pansofistična, — da rabimo izraz Komenskega — hotela je mnogo ali celo vse vedeti — verovala je, da je to mogoče, iskati je bilo treba le metode, po kateri bi se dale vse znanosti pridobiti. Prišel je Ratke, Komensky, Leibnitz: vsak s svojo metodo; Leibnitz je nasvetoval celo posamezne znake za posamezne izraze, da bi se tako veda med vsemi narodi hitreje širila. Njegova akademija, ki jo je osnoval l. 1700. v Berlinu in v Petrogradu, je dobila čez leto že v Ljubljani svoj odmev. Prosvetljeno osemnajsto stoletje je našlo polje pripravljeno: iskalo se je novih potij za izobrazbo ljudstva. Vladarji in kronane glave so bili pripravljene sodelovati pri velikem delu. Trdna vera v metodo je zmagala.

Prvi odločilni korak je storil kralj pruski Friderik Viljem I. (1713. do 1740.). Odlok z dne 28. septembra l. 1717. zahteva splošno šolsko dolžnost. Starši so bili pod kaznijo prisiljeni pošiljati otroke od 5 – 12 leta po zimi vsak dan, po leti vsaj enkrat do dvakrat v šolo. Učitelji so morali delati skušnjo pri generalnem superintendentu; l. 1732. je bil ustanovljen v Stettinu prvi šolski seminar za učitelje (Schullehrerseminar). Država je podpirala Franckejeve ustanove in zavode v Halli, kjer je bil poleg raznih šol in sirotišnice tudi „seminarium praeceptorum“, nekaka pripravnica za one, ki so se hoteli posvetiti učiteljskemu stanu. Tako je v pruski provinci vzrastlo za vlade Friderika Viljema I. 1700 šol. Leta 1736. dne 30. julija so bila potrjena „Principia regulativa“, ki so podajala natančna določila glede organizacije šolstva. Šolstvo je bilo scentralizirano v cerkvenem direktoriju (Kirchendirektorium iz l. 1713.) vse šolstvo je bilo v duhu pietizma in se je naslanjalo na vzgojne nazore in ustanove Franckeja.<sup>2</sup> Podobno se je reorganiziralo pod vplivom pietizma šolstvo v Gothi,<sup>3</sup> na Württembergškem, Hessenskem, Saškem, Holsteinskem, Danskem itd. Odmev tega gibanja je ona Grossova knjiga, izdana v Augsburgu leta 1739, ki je dala povod, da je avstrijska vlada vprašala okrožna glavar-

<sup>1</sup> Gl. Wolkmer o. c. str. 74.

<sup>2</sup> Gl. Kadner: Dčj. paed. II. 435.

<sup>3</sup> Gl. Helfert: Öst. Volksschule I. 82. sl.

stva, ali bi ne kazalo na ta način preosnovati šole po naših deželah.

Glavno in temeljno državno podlago pa je dobilo prusko šolstvo, ko je Friderik Veliki potrdil „General-Landschulreglement“. (12. avgusta leta 1763.) Ta organizacijski načrt, ki je v bistvu še danes podlaga pruske ljudske šole, je izdelal Hecker, ustanovitelj ekonomične-matematične realne šole. Hecker je pridržal, kar je bilo dobrega v dotedanji šoli in je izpopolnil učni načrt z novimi realnimi predmeti. General-Landesschulreglement obsega 26 paragrafov določb. Tako je bila položena podlaga za splošno ljudsko šolo v protestantskih nemških deželah. Po sedemletni vojni je pripadla k Prusiji tudi Šlezija. Dne 3. novembra 1765. je izšel katoliški „Schulreglement“ za katoliško Šlezijo. Izdelal ga je Felbiger, poznejši organizator avstrijskega šolstva. Reglement je imel 73 paragrafov in je po praktični strani zaostajal za Heckerjevim.<sup>1</sup> Vendar je pridobil Felbigerju ime pedagoga in organizatorja.

Po pruskem zgledu se je torej začela tudi Avstrija zanimati za svojo šolo. Že 29. prosinca l. 1751. je vlada razposlala na vsa okrožna glavarstva povelje, naj pošljejo poročila, kake šole se nahajajo v deželi. Okrožna glavarstva so se obrnila na dekanije in župnike in značilno je, da je prišel od višjih cerkvenih oblasti protest proti temu,<sup>2</sup> kar dokazuje, da je smatrala cerkev šolo za svojo last. Toda prav s tem se je začel med državo in cerkvijo za šolo boj, ki traja še danes. V protestantskih državah je bila stvar lažja, posebno, ko je bila ljudska šola ustanovljena takorekoč v službi cerkve. „Denn wenn ich auch das Land baue und verbessere, und mache keine Christen, so hilft mir alles nichts“, je rekel Friderik Viljem I. Katoliška cerkev pa se je zdela sama sebi mogočnejša, zato ni hotela slišati o državni šoli, posebno, ko so se oglašali glasovi o verski toleranci in je imela Avstrija v sebi še skrite ostanke protestantizma.<sup>3</sup>

<sup>3</sup> Gl. Mayer: Gesch. Österreichs II. 598.

<sup>2</sup> Gl. Apih, o. c. 257.

<sup>1</sup> Gl. Volkmer o. c. 147.





## Iz šolskih zakonov v Švici.

Miro Š i j a n e c, Maribor.

(Dalje.)

### Fakultativni večerni tečajji.

**T**i tečajji so namenjeni dečkom in deklicam, ki so dovršili popolnjevalno šolo; vršijo se vsako leto po zimi in le v Genèvi. Učni načrt je razdeljen na dve leti ter zahteva 10—12 ur na teden. — Po končanih tečajjih dobe učenci certifikat, v katerem so označeni dosegli uspehi. — Učitelj teh tečajjev dobi za eno uro 3—5 fr.; učenci pa plačajo v vsakem tečaju po en frank za eno tedensko uro.

### Sekundarne šole na kmetih (deželi).

Pouk v teh šolah prične po šestem šolskem letu osnovnih šol ter obsega 35—42 tednov v vsakem letu in sicer 12—18 ur na teden; določen je za učence in učenke od 13.—15. leta starosti. — Pouk je izrecno praktičnega ter kmetijskega značaja, se druži z obveznim poukom na popolnjevalnih šolah ter se daje dve leti zaporedoma. Ako se oglasi zadostno število učencev, otvori se tudi lahko tretji letnik. — Šolo vodi voditelj (règent = razrednik); učiteljica pa uči ženska ročna dela in gospodinjstvo. — Državni (deželni) svet lahko uvede predrugačbe, ali pa tudi opusti začasno fakultativni pouk na tej ali oni šoli, kadar to po dogovoru z interesiranimi občinami smatra kot potrebno. — Ta pouk je brezplačen. — Razredniki ne morejo hkrati opravljati službo občinskega tajnika, ali pa izvrševati kak posel, ki škoduje njihovem ugledu; posebno dovoljenje zamore dati le državni svet. — Dotični učitelji dobivajo 3050—3550 fr. vsled povišanja plače po 100 fr. vsako leto skozi pet let.

Ako več občin vzdržuje eno šolo, prispevajo vse skupaj četrtnino učiteljeve plače; prispevek razdele po številu prebivalcev; ostale tri četrtnine kakor tudi letno povišanje plače prispeva dežela.

### Šola umetnosti in rokodelstev

je šola vajenske dobe za rokodelstva, obrtnijske umetnosti, stavbarstvo, konstrukcijo, mehaniko in elektrotehniko. Ona obsega pet posameznih oddelkov; nekateri predmeti pa so lastni tudi večim skupinam; pouk je deljen na teoretične in praktične lekcije. (Posameznih predmetov vsakega oddelka ne navedem, ker bi ne bilo praktične vrednosti za skupnost.)

Pouk traja od 6 do 10 let, kakor to zahteva stroka. Za nekatere vrste rokodelstev zamore država pouk tudi znižati na dve leti. Vajenci se tudi zamorejo prisiliti, da še izven šole obiskujejo in prebijejo daljši čas preskušnje — v delavnicah, fabrikah in na stavbiščih. — Učenci morajo biti

14 let stari, ako hočejo vstopiti v rokodelsko, obrtniško ali mehaniško sekcijo in 15 let stari za stavbarstvo in elektrotehniko. Posebni predpisi določajo snov in način pri vzprejemnih izpitih za dotične šole. — Šola zamore sprejemati tudi eksterniste, nadalje vajence kot redne učence, ki se uče rokodelstva itd. zunaj šole in ki se zaradi pomanjkanja časa ne morejo posvetiti potrebnemu učenju, a želijo razširiti svoje študije na večje število let.

Učenci, ki so se odlikovali v tej ali oni sekciji po obnašanju, delu ali uspehih preskušnje, dobijo koncem študij diplomu. Drugi dobe samo certifikat, v katerem je potrjen obisk šole in omenjen predmet, o katerem so podali skušnjo ročnosti. — Pravilnik (règlement) določi šolnino, v katero je vračunjena premija proti nezgodam, ki jo sklene država. Učenci iz Švice so šolnine prosti; oprostijo se lahko tudi oni, katerih starši so nastanjeni v kantonu. Za rabo učil, orodja, materijala itd. v šoli ali izven šole je treba posebej plačati; tudi teh plačil so učenci popolnoma ali deloma prosti. — Ako število vpisanih prekosi število prostorov, se da prednost domačim učencem. — Pravilnik tudi natančno določi, v katerem slučaju se sme ta ali oni izdelek učenčev prodati, ali se shraniti v muzeju, nadalje, kateri delež od prodaje dobi izdelovatelj sam. Izdelovanje v delavnicah je omejeno samo na predmete, ki pospešujejo pouk ali zbujajo posnemanje.

Poučujejo profesorji in predstojniki delavnic. Ravnateljstvo in uprava sta poverjeni ravnatelju, ki pozna krajevne obrti in potrebe ter posreduje občno znanje o tehniki in umetnosti. Pridan mu je sekreter. — Pedagoško vodstvo v vsaki sekciji je poverjeno dekanu; on nadzoruje pouk in disciplino. Dekani se volijo, ako mogoče, izmed profesorjev ali predstojnikov delavnic.

Vse učiteljsko osebje je neposredno odvisno od učnega odseka državnega sveta. Ravnatelj, profesorji, predstojniki delavnic in sekreter so imenovani najprej za eno leto, dekan za tri leta. Ta doba preskušnje se tudi lahko podaljša. Pri definitivnem imenovanju se jim vroči pogodba, katero pa zamore državni svet po dvakratnem opominu razveljaviti. — Ravnatelj dobiva 6000—7000 fr., sekreter 3000—3600 fr.; ta ima tudi pravico do stanarine; profesorji dobivajo 150—300 fr. na leto za vsako uro na teden; predstojniki delavnic dobijo v začetku 2500 fr. plače, ki pa z letnim povišanjem po 100 fr. doseže maksimum 3200 fr. — Nadzorstvo imenovane šole izvršuje posebna komisija, ki se tudi peča z vsemi, zavod tičočimi vprašanji; njeni ukrepi ali nasveti niso obvezni za državni svet, ne za département. Komisija nadzorstva je sestavljena iz obrtnikov, umetnikov, rokodelcev in delavcev, skupaj iz 30 članov, ki so imenovani za 3 leta. — Komisija je deljena na pet pododsekov, katerim je odkazano nadzorstvo ene sekcije. Predsednik cele komisije je državni svetnik;

načelnika posameznih pododsekov pa voli dotični odsek sam. H konferencam, ki se vrše vsako četrletje, se zamorejo pozvati tudi ravnatelj, dekani, profesorji, ako komisija določi; nasprotno pa morejo tudi oni zahtevati, da se zaslišijo. — Druge določbe glede nadzorstva, posvetovanja, zapisnika in njega rešitev so slične drugim šolam.

### **Višja dekliška šola za obrt in gospodinjstvo.**

(Ecole professionnelle et ménagère de Jeunes Filles.)

Ta šola sledi šestemu šolskemu letu osnovnih šol ter traja dve leti. Učenke, prišedše iz javnih ljudskih šol, se sprejmejo na podlagi prestale preskušnje. — Predmeti so: francoščina, nemščina, s posebnim ozirom na spisje in pisma; trgovinska aritmetika in knjigovodstvo; risanje in praktično znanje geometrije; glavna stvar in snov iz prirodopisa in naravoslovja kakor tudi iz trgovinskega zemljepisa; hišna higijena in ekonomija; krojenje in izdelovanje perila in oblačil; ravnanje s perilom, pranje in likanje; vezanje; kuhinja; telovaja. — Šolsko leto traja od 40—42 tednov, po 25—30 ur na teden. — Pouk je brezplačen. — Učenke, ki so prestale preskušnjo s povoljnim uspehom, zamorejo po drugem letu prestopiti v četrti razred drugoredne višje šole za dekleta. — Voditeljstvo je izročeno voditeljici, na čelu vsakega razreda pa je učiteljica, ki poučuje v nekaterih predmetih; razven teh so še nameščeni strokovni učitelji in učiteljice, katerih plača znaša 100—250 fr. za tedensko uro; razrednice dobivajo na leto 2000 fr., katera vsota se vsako leto skozi deset let poviša za 100 fr. — Državni (deželni) svet zamore tudi sledeče strokovne tečaje uvesti: trgovinstvo, perilo, izdelovanje damskih in otroških oblek, likanje, vezanje, „modes“. V ta namen se ustanovi še tretji letnik. Po skušnjah prvega leta poroča državni svet o uspehih na poslansko zbornico, ki bo, če treba, ustanovila direktno šolo učenstva (école d'apprentissage).

### **Pouk v poljedelstvu.**

Ta pouk obsega: 1. posebne lekcije na drugorednih šolah na deželi (écoles secondaires rurales); te ure niso določene samo za učence dotičnih šol, ampak so javne; 2. teoretična in praktična poučevanja; 3. kantonalno šolo za vrtnarstvo (horticulture), za sočivje (maraîchère) in trto-rejo (viticulture) v zvezi z zavodom za analizo in preskuševanje; 4. posebne tečaje za vrtnarske vajence; 5. poljedelske tečaje. — Ta pouk vodi naravnost učni odsek deželnega sveta. — Za kantonalno šolo vrtnarstva, sočivja in trto-rejo je osnovana posebna komisija, broječa 7 članov; tri imenuje državni svet, tri pa državni zbor. Ravnatelj je tudi član komisije; nje predsednik pa je načelnik učnega odseka (chef du département de l'Instruction publique).

Tečaje za vrtnarske vajence in kmetijstvo nadzorujeta dve komisiji; vsaka šteje pet članov, ki so izvoljeni na tri leta. — Zborovanje teh treh komisij pod predsedstvom državnega svetnika, katerega pošlje učni odsek dež. sveta, tvori skupno eno komisijo, ki ima potem nalogo, dajati mnenja in nasvete glede splošnih vprašanj in postav.

### Šola za vrtnarstvo, sočivje in trtorejo

obsega: 1. teoretični in praktični pouk naslednjih predmetov: prirodopis in naravoslovje z ozirom na poljedelstvo; sadjerejo; rejo sočivja in cvetlic; trtorejo; čebelarstvo; domače stavbarstvo; gozdarstvo; risanje; oblikoslovje; merjenje zemljišč; knjigovodstvo; francoščino. — Učenci se zamorejo razdeliti na tri skupine: vrtnarstva, sočivja, trtoreje. 2. Zavod za analizo in preskuševanje, v zvezi z ono šolo. — Odsek za javni pouk izdelava določbe (pravila, reglement), katere potem potrdi deželni svet. Učni načrt pa postavi učni odsek sam. — Šola sprejme redne učence (élèves réguliers) in slušatelje (auditeurs). Kot redni učenci se sprejmejo (najmanj) petnajst let stari dečki, ki so dovršili drugi letnik sekundarne šole na deželi ali pa oni z izpričevalom primerne pouka. — Koncem študij dobijo diplom ali certifikat tisti učenci, ki so se pri delu ali preskušnji posebno odlikovali. — Šolsko leto se prične spomladi ter traja najmanj 45 tednov. — Pouk je brezplačen za redne učence iz Švice. Slušatelji in tujci plačajo šolnino. — Redni učenci dobivajo hrano in stanovanje v šoli. Plačo za penzijo (t. j. za hrano in stanovanje) določa pravilnik. — Na čelu šole je ravnatelj, ki tudi prevzame en del pouka. On in njegova družina dobivajo hrano in stanovanje v zavodu; njegovi otroci, ki so nad 15 let stari, plačajo penzijo kakor učenci. Ravnatelj uživa plačo od 3000—4000 fr. On in profesorji so najprej imenovani provizoričnim za eno leto; potem se zamorejo potrditi za šest let. (Konec sledi.)



## Glose.

### VIII. Pedagoške odkritosrčnosti.

Kdor ne verjame, da sem se smejal, ker imam humor, in da me je tiščalo pri srcu, ker ima ironija v meni svoj odmev, ko sem bral sledeče misli, naj jih čita sam ter premisli. Evo:

„Le mirno se nauči posebna znamenja tibetanskih jelenov, egiptovske dinastije, ali kar se ti že zdi kaj posebnega pa misli, da si napravil kaj posebnega; vsak otrok se ti natihem smeje, če se upaš postavljati s tako preparirano šalo.“

„Tudi v vsakem dostojnem človeku je košček šufta. Ta šuft v nas se instinktivno skriva pred otrokom, kakor hudič pred samo čistostjo, pa nobenega otroka ni, ki ne bi ga v tebi zavohal in se natihem obrnil te dobe.“

„Pisateljjuči šolnik?“ — Za pete ga obesite na prvo drevo! Nič boljšega ne zasluži. Noben stan ne producira toliko šunda kot šolnik, ki si hoče izboljšati svoje dohodke s pisateljevanjem. Članek za člankom mrgole na morju naših časnikov. Eden je bil spisan, da je dobila žena nov klobuk, z drugim pa je kupil avtor tople nogavice za sina. Ko pa so si pridobili ljudje še rutino, potem sledi knjiga knjigi. Ampak: Spisati dobro knjigo, je skoraj prav tako težko kakor ustvariti dobro uro pouka!“

„V pedagoški literaturi je tako: Kolikor socialno višje stoji spisovalec, toliko slabša je knjiga. Svojo glavo stavim na to, da spiše naučni minister vsled svojega uradnega stališča in principijelno najslabšo šaro.“

„Pa se pritožujejo učitelji kar javno in natihem o tako preklicanem šolskem nadzorniku, ki je vtaknil komaj svoj nos v razred, pa že kar precej ve, koliko je vreden razred, in če „ima učitelj pravo metodo.“ Oj, in takooooo prav imajo s svojim posmehovanjem! — Saj tudi res ni nič bolj smešnega kakor ta oblastvena domišljija in naglica v sodbi. Napravimo pa mi drugače?! — Le pogledjte enkrat k učiteljskemu zborovanju, kjer se upa kdo izgovoriti le malo bolj novo misel, takoj se prijavi ducat farizejev k besedi, ki ga na kratko odpravijo.“

Verjamete zdaj, da sem se smejal in da me je tiščalo pri srcu, ko sem bral te pedagoške odkritosrčnosti? Če ne, vam povem še eno staro:

Nikjer ni oblastveno potrjena resnica nižja in nikjer klečeplaztvo pred njo smrdljivejše kakor v vzgoji. — Saj verjamete, da bi bila vzgoja brez ljudi lahko božja hčerka!?

No, torej!



## Književno poročilo.

### Novosti.

„**Novi akordi**“ leto X, štev. 6., imajo tole vsebino: 1. Šaša Šantel — Pazin: Svoji materi. **Adagio**“ (iz klavirske sonate) za klavir. — 2. P. H. Sattner — Ljubljana: **Peča**“, za en glas in klavir. (Slavin.) — 3. Janko Ravnik — Praga: **Poljska pesem**“, mešan zbor. (C. Golar.) — 4. Emil Adamič — Trst: **Kot iz tihe, zabljenega kapele**“, za en glas in klavir. (Aleksandrov.) — 5. G. Dežela — Praga: **Japonski motiv**“, moški zbor. (O. Zupancič.) — 6. Viktor Šmigovec — Radovljica: **Spí že hrib in dol**“, moški zbor. (Novačan.)

Marsikdo bo neprijetno iznenaden, ko zapazi, da v ravnokar izišli 6. številki glasbenega lista „Novi Akordi“ — zadnji številki X. letnika — ni književne priloge. V uvodu pod naslovom „Non nostra culpa“ nam pove uredništvo vzrok: Stroški ogromni, naročniki pa sramotno maloštevilni: od založništva preliminirani obseg priloge je bil v preteklem letu že s 5. številko prekoračen. Po najvestnejših in še tako nesebičnih pre-

udarkih bo podjetje primorano, ustaviti izdajanje književne priloge, če se z novim letnikom ne poveča število naročnikov izdatno. Časopisi in naši glasbeni kritiki priznavajo, da je ravno priloga velevažna činiteljica našega napredovanja na glasbenem polju. Vsled tega je skrajni čas, da se zavedajo vse privatne osebe, ki se zanimajo za slovensko glasbo ali bi se vsaj morale zanimati za njo, in vsa glasbena društva, da je sedaj največja nevarnost, da izgubimo še to edino splošno glasilo jugoslovanske glasbe. Če se upošteva, da znaša naročnina celoletno le 10 K, za katero razmeroma res malenkostno vsoto dobivajo naročniki najmanj 72 strani dobrih, izvirnih jugoslovanskih muzikalij in razuntega časopis, ki — ne glede na večje izvirne članke — poroča vestno in objektivno o vseh domačih glasbenih zadevah in informira o vseh važnih pojavih svetovne glasbe in ki je v najboljšem tiru, da postane prava glasbena revija s širokim horizontom, kakor je Jugoslovani doslej sploh niso imeli, je vendar pričakovati, da se domislijo naši glasbo ljubeči rojaki, vsa glasbena društva, umetniški meceni ter javni zavodi in zastopi in podpirajo to kulturno važno, od začetka do danes nesebično podjetje vsaj z vstopom v krog naročnikov.

Iz tona, ki zveni iz gori omenjenega apela uredništva je razvidno, da je to zadnji poskus, obvarovati slovensko glasbo velike škode, ki bi jo trpela vsled ustavitve literarne priloge „Novih Akordov“ in zadnji poziv k dejanskemu podpiranju tega potrebnega kulturnega podjetja.

Opozarjamo naše čitatelje na to izjavo in jih pozivljamo, da pristopijo nemudoma krogu naročnikov „Novih Akordov“, predno je prepozno.

Naročila sprejemajo založništvo L. Schwentner v Ljubljani in vse knjigarne. Naročnina za celo leto 10 K, za pol leta 5 K.

**Katehitična obučna i uzgojna metodika za bogoslovne i učiteljske škole.** Napisao prof. Ferdo Heffler, profesor i glavni učitelj vjere. Drugo preradjeno i popunjeno izdanje. Cijena 2 krune. U Zagrebu 1912. Naklada „Katehetske knjižnice“. — To je naslov knjigi, ki je zapustila pred kratkim tiskarno in bode gg. katehetom sigurno dobro došla.



## Razgled.

### Časopisni vpogled.

„**Roland**“ v l. 1912. 1. štev.: Zum neuen Jahre! je novoletno urednikovo voščilo s kritiko razmer in s priporočilom: „Ne poznam boljšega in uspešnejšega sredstva, s katerim bi se mogli tako boriti proti svoji financijalni sili kakor je propagiranje ideje delovne šole.“ To se pravi, da bodo zastopali Umstürzlerji pri Rolandu še vedno svoje zahteve po generaliziranju modernega vzgojnega programa — delovne šole — in po njegovem uresničenju in da se hočejo še vedno boriti za „otroško“ poučevanje. Zvesto bomo beležili njih korake tudi letos v „Popotniku“. — „Lehrerschaft und Marokkofrage“ je za nas neaktualno, ker imamo lastne državnozbornske delegacije, prijazne bolj dreagnauthom kakor preustrojitvi našega § 55. in drugih nujnih zadev. — „Lehrplan und Lehrerschaft“. Tudi v Bremnu dobe nov učni načrt; F. Gansberg pa je tukajle

prav čedno očrtal delovanje učno-načrtno komisije in tozadavnega dela učiteljstva v organizacijah in zunaj njih, posebno se ozira tu na bremensko učiteljsko društvo s svojimi „radikalnimi“ in „liberalnimi“ strujami, pa to nas ne zanima. Vsekakor pa bi si dovolil navesti njegove glavne točke, za katere svetuje, naj bi se o njih posvetovali: 1. Delovna šola se je odklonila, kako pa naj se uresničijo osnovne misli delovne šole v okviru obstoječega? 2. V katerem obsegu naj se predlaga delovna šola na nižji stopnji? 3. Kateri smoter se postavi za čitanje in pisanje? 4. Naj se predlaga pouk v delavnicah, ki obsega na nižji stopnji slikanje (modeliranje), na višji pa je v zvezi s prirodoslovjem, tudi za srednjo stopnjo, torej za vseh osem šolskih let. 5. Kako bi se omogočil spojen fakultativen pouk na višji stopnji? — Še par jih je in le 9. naj še omenim: Ali je opravičeno, da se v učnem načrtu zapovedujejo učitelju vzgojne naloge (buditev religioznega čuta, ljubezni do domovine itd.)? Ali se mora omejiti na pouk in poučevanje? — Vse tele, posebno pa zadnja točka, pri nas še prav lepo spe in kakor kažejo znamenja, bodo žalibog še dolgo, dolgo spale.

„Die Entdeckung des Weltenraumes“ je v ti in 2. številki obširno v precej tistem načinu, kakor nam je napisal v „Četrto čitanko“ dr. Pavel Grošelj. — „Bücher“ in „Umschau“ sta z aktualnostmi bogato založeni rubriki.

2. štev. „Staat und Beamter“, je članek, pri katerem bi ozkosrčni ljudje klicali na pomoč škarje državnega pravdnika, ker „če mora priseči uradnik pri nastopu svoje službe, da bo izpolnjeval njene dolžnosti zvesto in natančno, izpolnjuje to prisego veliko bolj, če pospešuje nadaljni razvoj države z odkritosrčno kritiko obstoječih razmer, kakor pa če je tiho pri vseh jasnih neumnostih in bedarijah svojih gospodov predstojnikov.“ — „Dienst und Sittlichkeit“ — Ne upam si povedati vseh misli, samo iz konca posnemajte smisel: „Če se je zbudila v človeku ljubezen, naj se ga več ne meri s splošno mero človeka dolžnosti.“ — Oj, bože, kako verna slika od povsod je „Disziplinarverfahren in der Lehrerschaft“! Saj „od povzdignitve stanu ljudskošolskega učiteljstva zavisi končno usoda vsega naroda“, samo da vodilni krogi narodu tega ne povedo! — Koncu „Die Entdeckung des Weltenraumes“ sledi „Zum Vorlesen“. Dejal bi, da rabi učitelj take črtice v šoli takole: čita jih, otroci jih poslušajo, vsi pa jih žive — in v tem je njih vrednost. — „Bei der Arbeit“ podaja stari znanec J. R. pod zaglavjem „Jeder Tag ist Weihnachten“ črtico iz — tako rad bi rekel iz „šole“, pa mi njena institucija onečašča besedo — s takole mislijo: „Saj ste v veselem življenju. Pojdite in praznujte svoj božič!“ — „Schülerjahre“ je naslov knjigi, za katero so napisali svoje spomine odlični možje javnega življenja in jih je zbral ter izdal Alfred Graf, in iz te knjige imamo tu izpiske. — Umschau obsega glosi „Die Herren Oberlehrer oder Urteile über den Lehrerstand“ in „Ein Seitenstück zum „Anti-Modernisteneid“ — für Lehrer“. Iz prve prinese izvleček ta številka „Popotnika“. — O končnem „Pädagogische Aufrichtigkeiten“ tudi na drugem mestu. Pav. Flerè.

## Pedagoški paberki.

**Boj proti kinematografom.** Od raznih šolskih oblasti se sliši, da prepovedujejo učencem in učenkam obisk kinematografskih predstav. Res je, da so kinematografi zašli na čudna pota. Predstavljajo se cele drame, komedije in tragedije z ostudnimi prizori. Najburnejši prizori se vidijo seveda že na plakatih, da vabijo senzacije željno občinstvo. Film, ki nima kakega obglavljenja, umora ali vsaj samomora, že ni več dovolj privlačen. Da takšni prizori ne blažijo gledalcev, ampak jih podivjajo, je jasno. Prepoved obiska kinematografskih predstav je torej utemeljena. Ali bo tudi dosegla svoj namen, je drugo vprašanje. Mestni otroci so zabav tako vajeni, da si jih ne dajo več prikrajšati. Starši otrokom dostikrat dovolijo kako zabavo, da se jih za nekaj časa rešijo. In kdo bo kontroliral ali se ta prepoved tudi drži?

Meni se zdi, da mi sploh preveč prepovedujemo. Disciplinarni predpisi srednjih šol so polni prepovedi. To je le negativna stran vzgoje. Pozitivnega vzgojnega dela glede kinematografov so se poprijeli tam, kjer porabljajo kinematografe v vzgojne in poučne svrhe. V tej smeri bi trebalo nadaljevati in uspehi bodo boljši kakor pri samih prepovedih.

Opazoval sem nepokvarjene otroke pri kinematografskih predstavah. Dramatični prizori z gestami in spačenimi obrazi igralcev so otroke splašili, jim niso niti najmanj ugajali. Zelo všeč pa so bili otrokom prizori pokrajin z vlaki, ladjami, zlasti bodi omejen tudi lanski zagrebški vsokolski izlet. Slišal sem že več ljudi, ki obžalujejo, da kinematografi ne prinašajo takih poučnih slik. Proti modernim kinematografom z živimi gibajočimi se slikami žalibog propadajo stare panorame. Ali se ne bi v kinematografih dalo tako urediti, da bi v dnevnikih urah od štirih do šestih popoldne bile poučne predstave, ki bi poleg otrok dobile tudi mnogo drugih obiskovalcev, zvečer pa naj ostanejo senzacionalne predstave za odrasle, ki mislijo, da ne morejo biti brez njih?

Seveda je treba zbuditi vzgojno zanimanje in vest med občinstvom. To bi več zaleglo nego vse papirnate prepovedi. V tem smislu bi vlada kot kontrolni organ lahko vplivala na časnike ter jih prisilila, da prinašajo od časa do časa vzgojno poučne članke in notice. Veliki nemški listi že imajo svoje pedagogične in šolske priloge, ki redno izhajajo, n. pr. „Die pädagogische Zeit“ in drugi. Naši slovenski dnevnikarji se še niso povzpeli tako daleč.

Proti kinematografom nastopajo tudi gledališni igralci, ker delajo kinematografi gledališčem hudo konkurenco. Delegati „Bühnenvereina“ so na svojem shodu sklenili, da noben član ne sme igrati v svrhu kinematografskih posnetkov. S tem se igralci in igralke odredijo lepemu zasluzku, ker nastop za kinematografske slike se igralcem dostokrat boljše plačuje nego nastop na odru. F. V

## Šolske in učiteljske vesti.

**Neverjetno pa resnično.** „Roland“ pripoveduje v l. št. 1912. tole prijazno zgodnico: V B. je Rektor, ki vpisuje — držite se za trebuh — v zapisnik zamud v svoji razrednici poleg učencev, vse „učiteljske osebe“ (alias učne moči) „svoje“ šole in — trdno se držite — notira njih zamude v predpisanem načinu s črtico in križcem in — držite se še trdnejše — nariše okolu njih kolobarček, če so „opravičene“ in — držite se prav trdno — napravlja malo pikico, uradno znamenje zato, če pride katera „njegovih“ učnih oseb prepozno, na pr. k nadzorovanju. Oh!

Visoka, previdna oblast, kaj nimaš boljšega opravka za moža?

Opomba uredništva: Ne, kolikor smo se mogli orijentirati, nima šolska oblast res nič boljšega za moža. — To natančno po poročilu.

**„Gospodje nadučitelji ali sodbe o učiteljstvu.“** Po „Rolandu“ beležimo sledeče poročilo: 8. oktobra l. l. je bila v Berlinu delegacijska konferenca nadučiteljskih društev (srednješolskih učiteljev), ki je sklenila sledeče: 1. Delegacijska konferenca ima še vedno težke pomisleke proti vsakemu novemu nastavljanju srednješolskih učiteljev na nižji stopnji višjih šol. Hoče, da se ohrani enotnost kolegijev pouka in vzgoje ter visoke šole kot take. Predvsem pričakuje, da se zaposle srednješolski učitelji le v okviru ministrskega odloka z dne 6. decembra 1909. z znanstvenim poukom. 2. Naslov nadučitelj naj se ne podeljuje ne elementarnim, ne srednješolskim učiteljem. 3. Ne bi bilo prav, da se dovoljuje gojencem pruskih ljudskošolskih seminarjev pristop na vseučilišče, ker preti nevarnost, da bi se moralo preveč ozirati pri univerzitetnih predavanjih na te nezadostno izobražene in za visoko šolo premalo pripravljene poslušalce in bi s tem ta trpela. — Škoda, da manjka še 4. točka: Sploh pa vzamemo izobrazbo samo zase v zakup. —è.



## Razne vesti.

**Papir** je največji uničevalec gozdov. V Revue de Paris nahajamo jako zanimivo statistiko o bodočnosti gozdov, ki jih uničuje papir. Vsled ogromne produkcije papirja grozi gozdovom zares resna nevarnost. Na leto se izdeluje (1904) nad 4<sup>1/2</sup> milijona kilogramov papirja, za katerega se izvaža les zlasti s Švedskega in Finskega. Iz 40 letnega bora se lahko dobi do 150 kg papirja. Enoletna produkcija porabi za 60.000 hektarjev gozda in Švedsko bo za 70 let izgubilo svoje gozdove, če ne izumi človeški duh drugačnih načinov za izdelovanje papirja. Navedena revija računa, da se je za plakate ob zadnjih francoskih volitvah posekalo nad 6.000 dreves, za oklice in brošure 4000. Veliki ameriški časopisi, ki obsegajo dan na dan po 40 strani, uničujejo na leto vsak po 1.500 hektarjev gozda. Po Rodz. i Szk.

**Največje šolsko poslopje** v Evropi je osrednja nadaljevalna šola za obrtniške vajence na Dunaju. Dozidala se je lani. Pročelje meri 127'86 m, stranski trakti po 79 oziroma 72 m. Prostorov je 337 in nakrat se poučuje lahko 5200 učencev.

**Kitajski slovarček.** Zaradi boljšega umevanja telegramov in poročil, v katerih se imenujejo Kitajska mesta, podajamo slovarček najvažnejših imen.

**K i n g** = državna prestolnica. **F u** = deželno glavno mesto. **Č u** = drugoredno mesto. **H i e n** = tretjeredno mesto. **K i a n g** = veletok. **H a i** = morje ali jezero. **T a o** = otok, gora v morju. **Š a n** = gora. **K u a n** = trdnjava. **H a i** = vojaški tabor. **T a** = veliki. **S a i o** = mali. **P e i** = severni. **N a n** = južni. **S i** = zahodni. **T u n g** = vzhodni. **Š a n g** = gornji. **P a i** = beli. **H e i** = črni.

Torej **P e k i n g** = severna državna prestolnica (Pei-king) **N a n k i n g** = južna itd.

**Celibat učiteljc v Švici.** Kantonski svet je sklenil s 131 proti 54 glasom uvesti celibat učiteljc. Samo socialisti so glasovali proti predlogu.

**Visoka šola za ženske, ki se hočejo poročiti.** Na kongresu žensk v Berlinu se je pred kratkim na dolgo razpravljalo o potrebi, da bi se podvrgla ženska, preden se poroči, izpitu, ki naj dožene njeno zrelost in sposobnost, da postane dobra mati. V Novem Jorku obstoji visoka šola za ženske, ki se hočejo omožiti. Tečaj traja štiri mesece. Naučijo se vsega potrebnega in morda tudi kaj nepotrebnega. Posebej jih še naučijo postopanja z možmi.

**1500 šolskih otrok umrlo v Parizu zaradi ošpic.** V šolah v Parizu se je pojavila kuga ošpic, zlasti v gosto naseljenih mestnih okrajih postajajo številni otroci žrtve ošpic. V zadnjih šestih tednih se je pojavilo nič manj kot 1500 smrtnih slučajev.

**Letni promet pisem na svetu.** Koliko pisem se razpošilja na leto po vsem svetu? To vprašanje utegne gotovo zanimati vsakogar. Glasom nekega izkaza, izdanega v Italiji, znaša letni promet pisem lepo število 3300 milijonov, ali 9,041.096 na dan, oziroma 376.712 na uro. Na minuto bi prišlo 6278, na sekundo 104 pisma. Ko bi tehtali vsa pisma obenem, bi se dobilo povprečno težo 23 milijonov kilogramov. Ko bi se zložila pisma eno poleg drugega, pokrila bi površina 44.000 hektarjev. Naša zemlja ima okolo 1580 milijonov prebivalcev, potemtakem bi prišli na vsakega prebivalca nekaj nad dve pismi.

## Mala poročila.

**Usposobljenostne preizkušnje** za obče ljudske šole in meščanske šole v pomladanskem terminu se prično pri izpraševalni komisiji in sicer: *a)* v Ljubljani v petek dne 12. aprila ob 8. uri, *b)* v Mariboru v ponedeljek dne 6. maja na dotičnem c. kr. učiteljišču. Pravilno opremljene prošnje za pripust k preizkušnjam je po predpisanem službenem potu vložiti do 4., odnosno do 30. aprila t. l.

**Mestni dekliški licej v Ljubljani** je dobil vsled odloka naučnega ministrstva na podlagi § 15. zakona z dne 19. septembra 1898 drž. zak. 173 pravico javnosti tudi za V. razred začenši s šolskim letom 1911/12.

**Počitniški tečaj Slovenske Šolske Maticе v Ljubljani.** Učiteljstvo vsega kulturnega sveta hrepeni po nadaljni izobrazbi. — Država, ki bi bila poklicana tej želji ustreči, žal, še ni slišala tega klica. — Zato si pomagajo učitelji drugih narodov in njih prijatelji sami s tem, da snujejo različne nadaljevalno-izobraževalne tečaje. — Ne bi li tudi slovenski učitelji poskusili s samopomočjo? Zaostati ne smemo, to bi bila naša smrt.

Učitelj in učiteljica slovenska! Slovenska Šolska Matica vaju kliče! Ona vama hoče prirediti 14dnevni nadaljevalni tečaj, ki bi trajal od 26. avgusta do 7. septembra t. l. v Ljubljani.

Načrt predavanjem je ta-le:

**A. Filozofija in pedagogika.** a) Estetika, kritika, naivnost (6 ur, ravnatelj dr. Jos. Tomišek); b) 1. „Zanesljivost izpovedi“. 2. „Čustvo in čustvovanje človeka“: a) „Bistvo in biološki pomen čustva“; b) „Zakoni čustvovanja“ (6 ur, prof. dr. Karel Ozvald); c) „Značajnost in značajna vzgoja“ (6 ur, ravnatelj H. Schreiner).

**B. Slovenščina.** a) „Ljudska etimologija“. „Tujke in izposojenke“. „Zgodovinski razvoj v pomenu besed“. „Besedne skupine“. „Jugoslovanski jeziki in dialekti“. „Rekonstrukcija starejšega jezikovnega stanja iz sedanjih oblik in glasov“ (6 ur, prof. dr. Franc Ilešič); b) „O ustanovitvi slovenskega pripovednega slovstva: 1. Začetki; 2. Levstik in Glasnikovi novelisti; 3. Poizkusi slov. epa; 4. Jurčič; 5. Stritar in Zvonovi novelisti.“ (6 ur, prof. Ivan Grafenauer).

**C. Prirodopisje:** I. a) Kako prebavljamo najvažnejša živila (predavanje s kemijskimi poizkusi); b) „Življenje v domači mlaki“ (biološko predavanje s projekcijami in slikami pod drobnogledom); c) „O mravljah“; d) „O praživalih, ki povzročajo nalezljive bolezni.“ (6 ur, prof. dr. Poljanec).

II. a) „Žival-rastlina“ (z demonstracijami objektov in slik); b) „Iz rastlinskega življenja“, (s poizkusi in demonstracijami slik); c) „Na rastlinskem cvetju“, (z demonstracijami živih rastlin, modelov in slik); d) „Pohod v botaniški vrt“; e) „Pohod v prirodopisni oddelk deželnega muzeja“, (6 ur, prof. dr. Gv. Sajovic)

**Č. Prirodoslovje.** 1. Spektralna analiza; 2. Novi žarki in brezžični brzojav; 3. Visoke in nizke temperature v moderni tehniki; 4. Molekuli in atomi; 5. Naše osolnčje; 6. Kako je zgrajeno naše vesoljstvo; (6 ur, prof. dr. Pavel Grošelj).

**D. Kemija in mineralogija.** Izbrana poglavja iz kemije in mineralogije (prof. A. Vales).

**E. Matematika.** Brezkončne vrste. Aritmetične in geometrične progresije in njih uporaba pri obrestnoobrestnih in rentnih računih. Nauk o logaritmih. (6 ur, prof. Luka Lavtar.)

Med tečajem bomo skrbeli za raznovrstne izlete in zabave. — Ravno tako bode poseben odbor skrbel za različne udobnosti glede stanovanja in hrane.

Prijave naj se pošiljajo najpozneje do Velike noči predsedniku S. Š. M. v Maribor. — Prijavi se naj priloži udeležnina 20 K, ki se vrne samo v tem slučaju, ako bi se ne oglasilo vsaj 50 udeležencev. V tem slučaju se namreč tečaj mora opustiti.

Kdor ima zadnji teden avgusta že šolo in bi se hotel udeležiti tečaja, naj se po-brine o pravem času za dopust, ki se mu za ta smoter menda ne bo odrekel.

Slovenska Šolska Matica v Ljubljani, dne 26. prosinca 1912.

Dr. Ljudevit Pivko, tajnik.

Henrik Schreiner, predsednik.



# SUKNO

in modno blago za gospoe in dame  
 priporoča izvozna hiša  
**Prokop Skorkovsky in sin**  
 v Humpolcu, Češko.

# ZEFIRE

Vzorci na zahtevo franco. Jako zmerne cene.  
 Na željo damo tukaj izgotoviti gospodsko obleko.

Trgovina s papirjem, pisalnimi in šolskimi potrebščinami  
 ter s šolskimi knjigami na debelo in drobno

**Maribor ob Dravi A. PLATZER Gosposka ul. 3.**

Izdelava novih normalnih pisank in risank ter risalnih blokov po predpisu c. kr. dež. šol. sveta z dne 16. maja 1909, št. 3<sup>3711</sup>, iz izvirnega, lesenih snovij prostega papirja z nemškim in slovenskim napisom.

Cene: pisanke à 12 listov z močnim ovitkom à 6 vin.  
 risanke à 8 " " " " " " à 8 " "  
 risalni bloki à 24 " " " " " " à 40 in 60 vin.

Zaloga vseh potrebnih šolskih tiskovin, nemških in slovenskih. — Katalogi, razrednice, tednice itd. se po naznanilu števila učencev dobe tudi vezani.

Prvi mariborski zavod za zlato- in barvotisk, knjigovezbo in kartonažo.

∴ ∴ Vsa knjigoveška dela se moderno izvrše, takoj in po ceni. ∴ ∴

Priporočam tudi svojo vedno veliko zalogo vseh potrebnih šolskih knjig, papirja, kuvertov in drugih kancellijskih potrebščin po najnižjih cenah. Sprejemajo se tudi naročila na vse modne žurnale, časopise in periodično izhajajoča literarna dela.

S prošnjo, da se slavno občinstvo blagovoli pri eventualnih potrebščinah spominjati moje tvrdke se priporoča z vis. spoštovanjem

**Andr. Platzer.**



**AZGWA & COMP**  
G.M.B.H.

DUNAJ III. Hauptstraße 95

## Projekcijski aparati

solidno in stvarno izdelani za šole, društva in obitelji  
 Serije projekcijskih slik po ceni. ∴ Serije na posodo.

## Fotografski aparati

Sušilne plošče lastnega izdelka.

Glavni seznam vseh fotografskih potrebščin na zahtevanje  
 brezplačno in brez poštnih stroškov! Istotako specialni  
 projekcijski katalog

Razpis daril za učitelje! K 3800. Zahtevajte prospekt!

V Ljubljani, dne 15. aprila 1912.

---

### V s e b i n a :

1. <i>Pav. Flerè</i> : Moralno-pedagoški poizkusi in uspehi (Dalje) . . . . .	97
3. <i>Miro Štjanc</i> : Iz šolskih zakonov v Švici (Konec.) . . . . .	102
3. <i>Ana Pfeifer</i> : Zvonček . . . . .	107
4. <i>Jan. Koprivnik</i> : Metači in brizgarji med živalmi (Dalje.) . . . . .	113
5. <i>Dr. Iv. Lah</i> : Uvod v jožefinsko šolstvo (Konec.) . . . . .	115
7. Književno poročilo . . . . .	
Ocene . . . . .	119
Novosti . . . . .	120
9. Razgled . . . . .	
Časopisni vpogled . . . . .	121
Pedagoški paberki . . . . .	122
Šolske in učiteljske vesti . . . . .	124
Sreduje in višješolski vestnik . . . . .	125
Inostransko šolstvo . . . . .	126
Mala poročila . . . . .	126

